

SZOMBATHELY VÁROS

SZOCIÁLIS TÉRKÉPE

2010

Készítette:

Tartalomjegyzék

Előszó	2
A szociális térképről	3
A kutatás előzményei, céljai	4
A mintavétel, valamint a minta jellemzői	7
A lekérdezett mintában résztvevők demográfiai jellemzői (nem, életkor)	10
Iskolai végzettség	15
Lakhatási viszonyok, tulajdonosi szerkezet	17
Foglalkoztatás, jövedelemi viszonyok, vagyoni helyzet	29
Mennyit és mire költenek a szombathelyiek	37
Vagyontárgyak	38
Földtulajdon, telek, nyaraló, vagyoni értékű társasági tagság	40
Fizetési kihagyások a lakáshasználat során	42
Krónikus betegek, demens emberek, fogyatékos emberek a megkérdezett háztartásokban	45
Összegzés	48
Szociális, gyermekvédelmi, gyermekjóléti ellátások, szolgáltatások helyzete Szombathely városban	50
A pénzbeli és természetbeni juttatásokról	51
A szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátásokról	54
Milyen szociális szolgáltatásokat vettek igénybe a lakónépességi mintába bekerültek, illetve a szociális szolgáltatást igénybevevők, és milyen ezeknek a megítélése?	65
Szolgáltatási hiányok, diszfunkciók, kitörési pontok	75
Felhasznált irodalom, statisztikai források	79

Előszó

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából a Regionális Humán Innováció Nonprofit Kft. 2010. novemberétől 2010. március 31-ig bezárólag elkészítette a város szociális térképét.

A Kft. az ajánlatában vállalta, hogy nemre és életkorra nézve reprezentatív mintán vizsgálja és elemzi Szombathely város felnőtt korú lakónépességének társadalomstruktúráját. Továbbá a szakértői minta alapján elemzi a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők társadalomképét és a szociális ellátórendszerrel kapcsolatos véleményét, így készítve el a város szociális térképét.

Célunk az volt, hogy a város korábbi szociális térképei, és a lekérdezett minta, valamint a rendelkezésünkre bocsátott adatok és információk alapján képet adjunk a város felnőtt korú lakosságának demográfiai jellemzőiről, az iskolázottsági mutatókról, a jövedelmi, vagyoni helyzetről, a lakhatási és foglalkoztatási viszonyokról.

A szociális térkép készítéséhez az utóbbi években elkészült szakértői anyagokat, a város szociális ellátására, a határterületi problémákra vonatkozó elemzéseket, kistérségi terveket, a szociális és gyermekvédelmi, gyermekjóléti szolgáltatóktól nyert információkat is felhasználtuk.

Adatainkat városszerkezeti bontásban a tanulmány mellékleteként csatoljuk. Ezeket az adatokat nem elemeztük. Ennek oka, hogy a megkérdezett lakónépességi minta egésze reprezentálja a város lakónépességének egészét, de az egyes lakóközetek esetében ez nem minden esetben igaz.

A szociális térképről

Egy szociális térkép célja az, hogy egy helyi társadalomról az általános ismereteknél jóval mélyebb, relevánsabb képet nyújtson. Mutassa meg a helyi társadalom rétegződését, a helyi társadalmi viszonyok rendszerét. A szociális térkép nem csak a deprivált rétegekről nyújt mélyebb ismereteket, hanem a helyi társadalom szerkezetéről.

A szociális térkép nem alkalmas arra, hogy az egyes emberek egyes problémáját bemutassa, és megoldja. A térkép tendenciákat képes azonosítani, összefüggéseket tud feltárni, amiből nagyvalószínűséggel jelezhetők az egyes szociális célú intézkedések hatásai.

Emellett a szociális térkép fontos funkciója az is, hogy a feltárt társadalmi problémák, a lakosság részéről megjelenő szükségletek, igények és a helyi szociális ellátórendszer illeszkedésének vizsgálatát elvégezze, és ennek ismeretében megítélje a segítő rendszer hatékonyságát, hatásosságát, gazdaságosságát. Továbbá nagyon fontos annak tudatosítása, hogy az így kialakított adatbázis jövőbeni folyamatos karbantartását is meg kell oldani.

A szociális térkép lehetséges hozadékai:

- Hozzájárulhat a település szociálpolitikai irányelveit lefektető, hosszú távú stratégia kidolgozásához.
- Könnyebbé teheti a szociális jellegű célprogramok megfogalmazását.
- Elősegítheti a szociális közigazgatás hatékonyabb működését.
- Jó irányba tereli a lakosság és a közszereplők figyelmét, növelheti a szociális érzékenységet.
- Aktivizálja a település szellemi erejét, a különböző szakemberek együttműködési készségét.

A kutatási anyagból záró tanulmány készül, amelyet stratégiai tervezésen túl társadalompolitikai döntések megalapozásához is fel lehet használni. Az Európai Unió pályázatok elkészítéséhez is segítséget jelenthet.

A kutatás előzményei, céljai

Szombathely város területén az elmúlt időszakban két alkalommal 2005-ben valamint 2007-ben készült szociális térkép adatfelvétel. Az első vizsgálat egységei az országgyűlési választóközetek voltak, melyekre nézve történt meg a város társadalmára vonatkozó adatok felvétele, összesítése és elemzése, a második vizsgálat - tartalmában az elsőt megismételve- áttért a természetes városszerkezeti egységeket alapul vevő (a KSH által használt) - területi bontásban való adatgyűjtésre.

Az első vizsgálatnál kialakított tematika a megrendelő kérésére 2007-ben kiegészült az egyes szociális szolgáltatások igénybevételét, illetve annak eredményességét értékelő, valamint a lakótelepi közösségek sajátosságait és problémáit is elemző kérdésekkel két lakótelepre, a Derkovitsra, valamint a Ifjúsági lakótelepre vonatkozóan.

Jelen vizsgálat újabb tematikai elemet vitt a kutatásba. A korábbiakhoz hasonlóan – a népesség nyilvántartó adatait felhasználó, nemre és életkorra nézve reprezentatív, rétegezés utáni véletlen mintavétel alapján – terveztük a szombathelyi háztartások 1,5%-nak, 1015 főnek, döntően a korábbiakhoz hasonló kérdésekkel való felkeresését.

A 2010-11-es vizsgálatban a megkérdezettek körét kiegészítettük a szociális ellátó rendszert használókkal is. 500 fős speciális mintát is felkerestünk, ugyanis az elmúlt két szociális térkép készítés tapasztalata az volt, hogy a szociális ellátásokat, szolgáltatásokat igénybe vevők a véletlen mintavétel okán, vagy mert nem jelennek meg az állandó lakónépességben, csak alig kerülnek be a mintába.

Ebben a külön mintában, a lakónépesség általános mintáján megkérdezetteken túl, minősítettük az egyes, igénybe vett szociális szolgáltatások hatékonyságát is.

Adataink továbbra is értelmezhetőek városszerkezeti bontásban is, jelen vizsgálati beszámoló melléklete tartalmazza a városszerkezeti egységenkénti bontását a kapott adatoknak.

A kutatás ütemezése:

- A kutatás előkészítése, kutatási terv elkészítése, kérdőív és kódlap elkészítése, a mintavétel, kérdezőbiztosok felkészítése 2010. november végéig megtörtént.
- A kérdőíves vizsgálat lebonyolítására 2010. december és 2011. február vége között került sor 2 ütemben. A Karácsonyi és Újévi ünnepekre való készülés és maguk az ünnepnapok nem bizonyultak megfelelőnek a háztartások felkeresésére, nem is kívántuk zaklatni a szombathelyi polgárokat, így 3-4 hét elteltével volt folytatható a lekérdezés. A kérdezőbiztosok főiskolai hallgatók, valamint szociális munkások, a szolgáltatásokban dolgozók voltak.
- Az adatok rögzítése, elemzésre való elkészítése, valamint az adatelemzés február-március hónapban zajlott.

A kutatás szervezőinek, valamint a felkészített kérdezőbiztosoknak - a korábbi két kutatáshoz hasonlóan - több nehézséggel kellett szembenézniük. A korábbi kutatásoknál is jelentős volt a válaszadás elutasítása, de e legutóbbi adatfelvételkor a korábbiaknál is nagyobb volt a válaszadástól való teljes elzárkózása a felkeresetteknek. A kutatás tapasztalata, hogy tovább nőtt a lakossági bizalmatlanság a kérdőíves vizsgálatokkal, közvélemény kutatásokkal szemben. Az elutasítás gyakran nem verbálisan, hanem a zárt ajtó képében jelent meg, azaz egyeztetett időpontokban sem nyitottak ajtót a kérdezőknek.

További anomáliák is előfordultak. Eltérő napszakokban való többszöri felkeresés ellenére sem találtuk a címre bejelentett lakót. Egyértelműen jelezték 150 esetben, hogy a megadott címen a keresett személy már nem lakik, vagy életvitelszerűen soha nem is lakott. Gyakran szembesültünk azzal, hogy a lakásban albérlők laknak, de a lakásba állandó lakhellyel, vagy tartózkodással bejelentve a másutt élő főbérlő van.

A mintában szereplő fiatalok esetében a lekérdezés nehézségét az adta, hogy sokan nem élnek már szüleikkel egy lakásban, gyakran nem is ebben a városban van tartózkodási helyük, de állandó lakhelynek továbbra is a „szülői ház” címe van megadva. Különösen gyakori ez a más városban felsőfokú képzésben résztvevők, vagy azt befejezettek esetében, amikor is a fiatal nem tér vissza szülővárosába.

A sikertelen lekérdezés legnagyobb arányban a Bem, Váci Mihály, Rohonci utcák környékén volt, ahol is az idősek válaszadási hajlandósága megfelelő volt, de a fiatalok, különösen a 18-33 éves korosztály nem volt elérhető. Itt tapasztalhattuk a leggyakrabban, hogy bár be van jelentve a keresett személy a lakásba, de életvitelszerűen nem ott lakik.

Az időskorú válaszmegtagadók legtöbb esetben betegségükre hivatkoztak, és körükben különösen nagy volt a bizalmatlanság.

Sajnálatosan olyan kellemetlen eset is előfordult, hogy a címlistában a már korábban elhunyt személy szerepelt, mivel a címről való kijelentése nem történt meg.

A fenti okok miatt az eredetileg 1015 főre tervezett lakónéességi minta alapján kialakított címlista több pótcímmel kellett, hogy kiegészüljön. Az első körben 900 főt tartalmazó, a másodikban újabb 400 fős pótcím lista került kiadásra.

Összességében 2315 háztartást kerestünk fel a szombathelyi népesség nyilvántartóból vett lakónéességi minta alapján, továbbá 500 háztartást a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők mintájából. Ez mindösszesen 2850 felkeresett háztartást jelent. A teljes lakónéességből vett minta esetén az 1015 megcélzott háztartásból 651-et, a szociális szolgáltatásokat igénybevevő háztartások 500-as mintájából 485-öt sikerült elérnünk. Ez utóbbi nagyon jó eredménynek, az előbbi (64%-os) a felsorolt okokat figyelembe véve közepes lekérdezési aránynak minősül.

A mintavétel, valamint a minta jellemzői

Az összesen 1.015 fős lakónépességi minta (1,5%-os), mely kiegészítésül 1.300 pót címet tartalmazott, célzottan a város 18 éves és idősebb, a népességnyilvántartásban szereplő lakosát - 2010. októberi állapot szerinti – 66.348 főt tekintette az alapsokaságnak. A vizsgálati minta valószínűségi mintavételi eljárással, egyszerű véletlen kiválasztáson alapuló mintavétellel került összeállításra.

A minta a 2010-es évközi népesség nemi és életkori megoszlását, jellemzőit tekintve reprezentálta Szombathely város lakosságát.

A lakónépességi mintán alapuló felvétel 651 esetben volt sikeres, és a megkérdezett 651 fő válasza alapján a háztartásokban élő 1.852 főre nézve jutottunk adatokhoz.

Az elemzés alapját képező sikeresen lekérdezett 651-es ténylegesen elért minta jellemzőit tekintve kissé eltér az alapsokaságnak tekintett 18 éves és idősebb lakónépesség általunk ismert jellemzőitől.

A minta és a válaszadók megoszlása, eltérése életkori csoport és nemek szerint

Életkori csoport(év)	Minta (%)		Válaszadók (%)		Eltérés: (%)	
	Férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
18-24	5,2	5,2	5,2	5,2	0	0
25-34	9,1	9,1	9,8	11,7	+0,7	+2,6
35-44	9,3	9,5	6,9	9,7	-2,4	+0,2
45-54	6,9	7,7	4,8	9,1	-2,2	+1,4
55-64	8,2	10,2	7,2	8,9	-1,0	-1,3
65-	7,6	12,0	8,9	12,5	+1,3	+0,5
Összesen:	46,3	53,7	42,9	57,1	-3,6	+3,4

A táblázatból kitűnik, hogy a legfiatalabbak és legidősebb korcsoportba tartozók lekérdezési aránya, a többszöri pótcím utáni elérhetősége a jobb, (ők tartózkodnak otthon gyakrabban a gyereknevelés, vagy inaktivitás okán), leginkább a középkorosztály, azon belül is a férfiak nehezen érhetőek utol, vagy nagyobb bizalmatlanságot mutatnak.

Mindazon által elmondható, hogy a lekérdezettek csak kis mértékben térnek el mind a nemek, mind pedig az életkori csoportok tekintetében a 18 éven felüli lakónépesség nemi és életkori arányaitól.

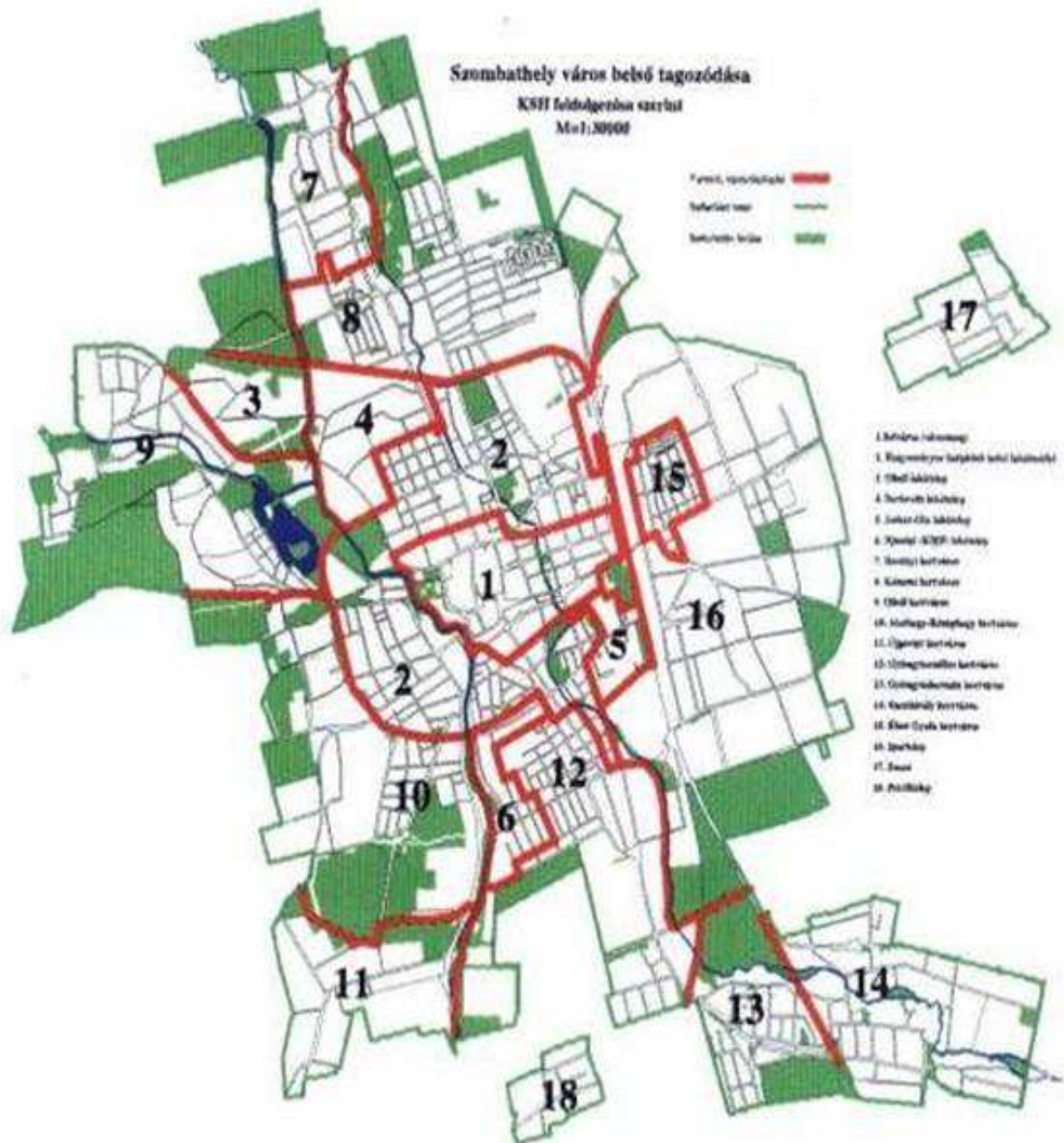
Az 500 fős szociális szolgáltatást igénybe vevők mintája a nem valószínűségi, szakértői minta követelményeinek felel meg. A szociális szolgáltatások igénybe vétele arányában (2/3-uk idős, 1/3-uk családostól, fiatal) válogattunk be a megkérdezett háztartásokat. Ebben a munkában nagy segítségünkre voltak a városi szociális szolgáltatásban dolgozók.

Ebben a külön mintában, a lakónépesség általános mintáján megkérdezetteken túl, minősítettük az egyes, igénybe vett szociális szolgáltatások hatékonyságát is.

Itt nagyon jó lekérdezési aránnyal találkoztunk, aminek az eredője az volt, hogy döntően a szolgáltatásokban dolgozók képezték a kérdezőbiztosokat, akik iránt a megkérdezettek bizalma lényegesen jobb volt, mint az ismeretlen kérdezőké.

A kérdőívre adott válaszok kódolás után számítógépes adatfeldolgozásra kerültek. A feldolgozást az SPSS for Windows 17.0 program segítette.

Szombathely város szerkezeti egységei

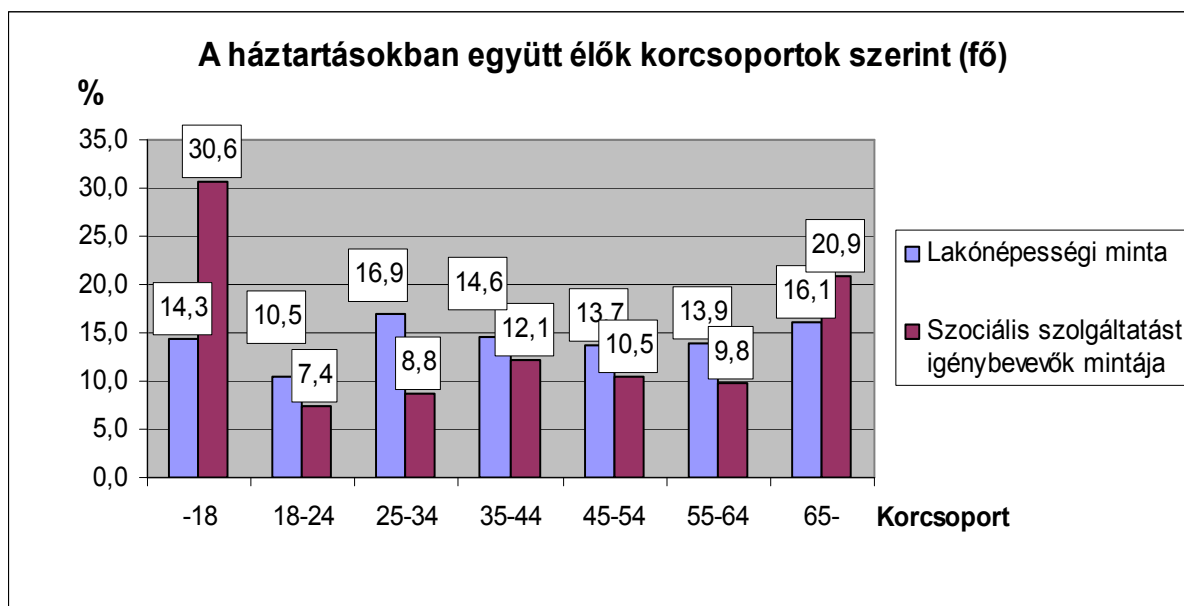

A lekérdezett mintában résztvevők demográfiai jellemzői (nem, életkor)

Az adatfelvétel során a lakónépességi mintában szereplő egyén és a vele közös háztartásban együtt élők adataira kérdeztünk rá. Így összesen 1.852 főről nyertünk információt. Az egy háztartásban élők között kicsivel több nő szerepel (52,2%), mint férfi (47,8%), a 18 éven felüli lakónépességben a város egészére nézve is közel ezek az arányok a jellemzőek.

A szociális ellátásokat igénybe vevők esetében az egy háztartásban élők száma 1.092 fő volt. A nemek szerinti megoszlás kicsit jobban eltér a nők javára.

A háztartásokban élőket hét korcsoportba osztva, a lakónépességi mintában azt tapasztaltuk, hogy a gyakoriságok nagyjából egyenlően oszlanak meg a korcsoportok közt, a korcsoportonkénti átlag kicsivel több, mint 14 % , ettől kis mértékben csak a három korosztály tér el, a fiatalok (18-24 év; 10,5%), a fiatal középkorúak (25-34 év 16,9%) illetve az idősek 65 év felettek (16,1%). Ez követi az egyes korcsoportok össznépességen belüli arányát.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevő lekérdezettek esetében a korcsoport szerinti eloszlás jóval nagyobb eltéréseket mutat. Az egy háztartásban élők harmada 14 év alatti, az idősek aránya kb. 30%, a felnőtt a korosztályok között azonban feltűnően kevés a 18-24 évesek aránya (10,5%). Ez az arány nagyjából megfelel a szolgáltatások igénylői életkor szerinti megoszlásának.

Az egy háztartásban élők nemek és korcsoportok szerint (lakónépességi minta)

		Korcsoport							Összesen.
		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-	-18	
Nem férfi	fő	87	166	130	113	129	127	130	882
	Férfiak aránya	9,9%	18,8%	14,7%	12,8%	14,6%	14,4%	14,7%	100,0%
	Adott korcsoporton belüli arány	44,8%	53,4%	48,3%	44,7%	50,4%	42,8%	49,4%	47,9%
nő	fő	107	145	139	140	127	170	133	961
	Nők aránya	11,1%	15,1%	14,5%	14,6%	13,2%	17,7%	13,8%	100,0%
	Adott korcsoporton belüli arány	55,2%	46,6%	51,7%	55,3%	49,6%	57,2%	50,6%	52,1%
Összesen:	Fő	194	311	269	253	256	297	263	1843
	Nemek aránya	10,5%	16,9%	14,6%	13,7%	13,9%	16,1%	14,3%	100,0%
	Adott korosztály aránya	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

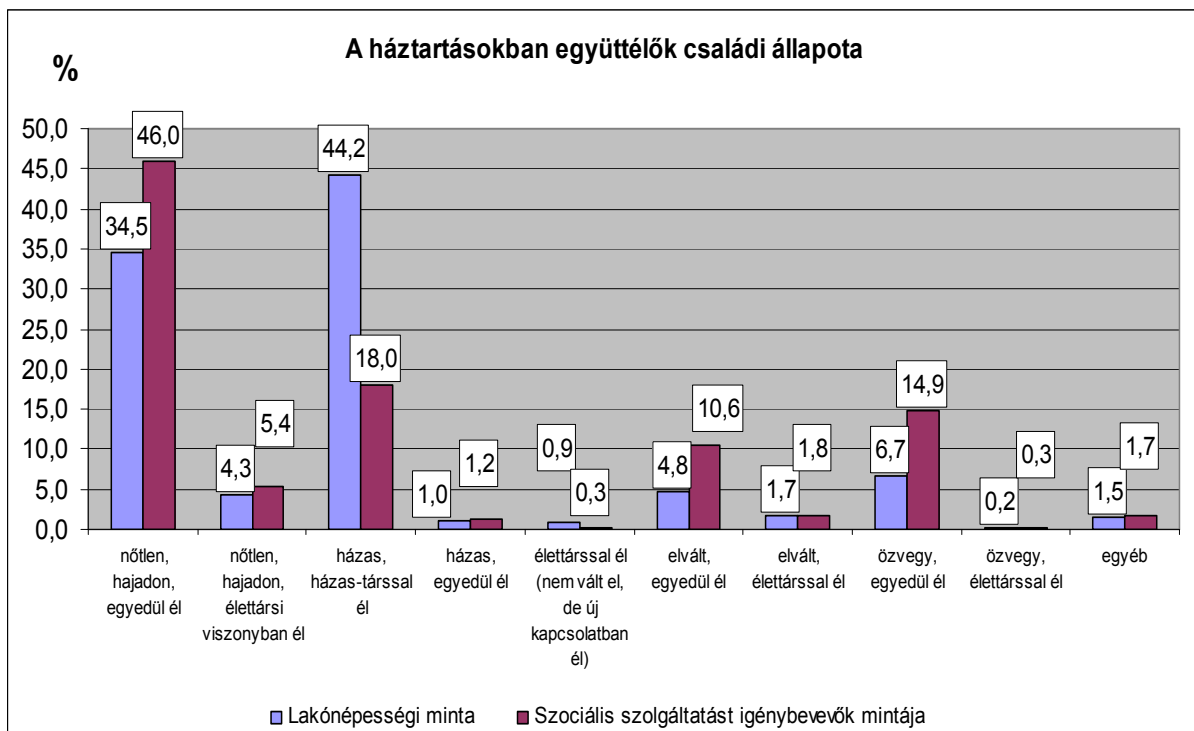
Az egy háztartásban élők nemek és korcsoportok szerint (Szociális szolgáltatást igénybevevők mintája)

		Korcsoport						Összesen
		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-	
Neme férfi	fő	41	40	50	50	47	62	290
	Férfiak aránya	14,1%	13,8%	17,2%	17,2%	16,2%	21,4%	100,0%
	Adott korcsoporton belüli arány	51,3%	41,7%	38,2%	43,9%	44,3%	27,3%	38,5%
nő	fő	39	56	81	64	59	165	464
	Nők aránya	8,4%	12,1%	17,5%	13,8%	12,7%	35,6%	100,0%
	Adott korcsoporton belüli arány	48,8%	58,3%	61,8%	56,1%	55,7%	72,7%	61,5%
Összesen:	fő	80	96	131	114	106	227	754
	Nemek aránya	10,6%	12,7%	17,4%	15,1%	14,1%	30,1%	100,0%
	Adott korcsoporton belüli arány	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

A táblázat szerint az egy háztartásban élő nők, férfiak életkori csoportjai nagyjából azonos arányban (+/- 5%) szerepelnek, kivétel a 65 év feletti korosztály, ahol a nők aránya 57%. Ez nem pontosan követi a teljes népességben belüli arányokat. Az viszont igaz, hogy kicsivel, de a korcsoportok nagy részében a nők, az egy háztartásban élők között enyhe többségben (<5%) vannak, kivétel ez alól a 25-34 éves korosztály, ahol

több a férfi. A nyert adatok abban viszont nem teljesen követik azt az általános demográfiai trendet, miszerint a kor előre haladtával a nők aránya fokozatosan emelkedik az össznépességben belül.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében az eltérések hangsúlyosabbak, míg a 18-24 éves korosztályban a férfiak alig érzékelhető többségben vannak, a kor emelkedésével a nők aránya minden korcsoportban legalább 5%-os többletet mutat. Kirívó hogy a 65 évnél idősebbek esetében, a nők aránya csaknem háromnegyed (72,7%), míg a férfiaké egynegyed (27,2%). A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők korfája jobban követi a magyar társadalmat napjainkban jellemző demográfiai trendeket.

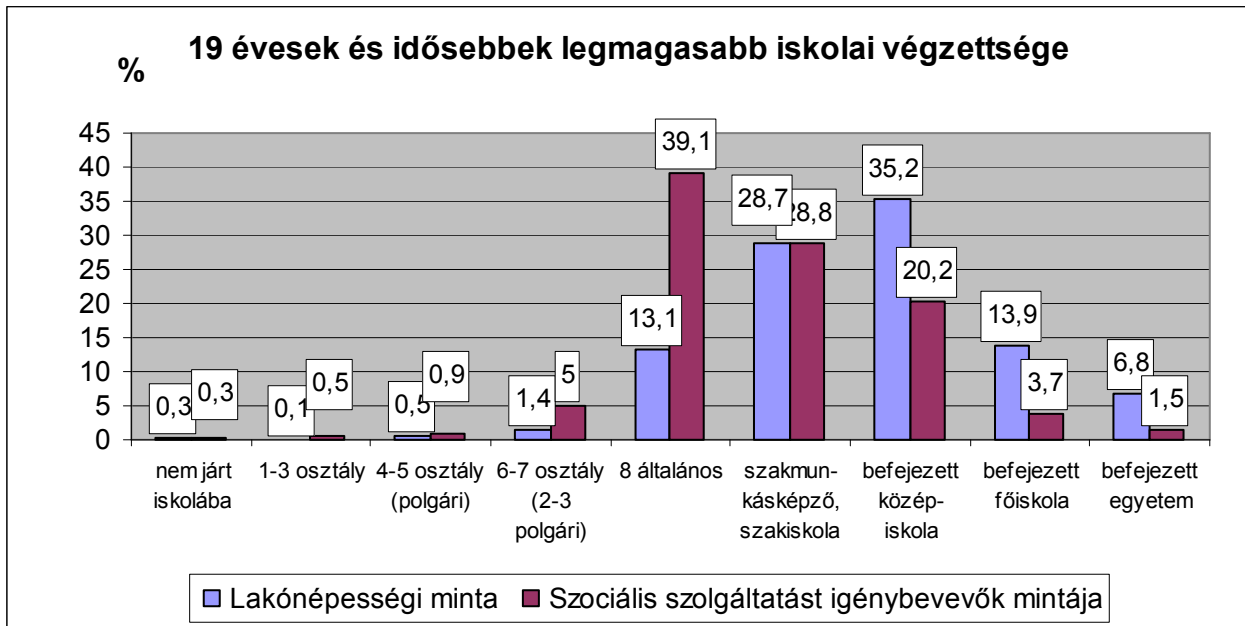

A lakónépességi mintában a családi állapot vizsgálatánál a legnagyobb csoportot a házasok jelentették, 44,2%, de ez kevesebb volt, mint az összes együtt élő fele. A megkérdezettek háztartásában élők harmada (34,5%) volt egyedülálló, amit nagyon magas arálynak éreztünk, és ezért megvizsgáltuk a családi állapotot életkori bontásban is.

A vizsgált mintában összesen 636 fő volt nőtlen, hajadon, egyedül élő, akiknek - az életkort ötéves léptékben növelve - aránya fokozatosan csökken, de még a 30 év fölöttiek esetében is csaknem 10%. A 35 év felettiiek esetében ez az arány 6,3%. Ez azt mutatja, hogy a tartós párkapcsolatban élés megkezdésének ideje a nők esetében is a harmadik évtizedre tolódott. Másképp fogalmazva mára már nemcsak az a tendencia, hogy a kapcsolatokban - legyen az élettársi, vagy házastársi - nem születnek gyermekek, hanem hogy ezek a kapcsolatok egy markáns réteg esetében létre sem jönnek, vagy a létrejöttük ideje túlságosan kitolódik. Így a tervezett második, harmadik gyermekek már nem születnek meg.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők között a házások aránya alig több, mint az összes megkérdezett háztartásban élők egynegyede (26,2%). Minden ötödik özvegy (21,7%). Ugyancsak magas, 21% az egyedül élők aránya. Az elvált, egyedül élők aránya 15,5%, ez háromszorosa a lakónépességi minta háztartásaiban mért adatnak. Ha összeadjuk a különféle módon egyedül élők csoportjait (özvegy 21,7%, elvált, egyedül él 15,5%) azt láthatjuk, hogy a szociális szolgáltatások igénybe vevők csaknem negyven százaléka egy „keresős” (nyugdíj, bér) háztartás (de nem egyfős!), ez az aránya az alapsokaságban 15%!

Iskolai végzettség

Az iskolai végzettség társadalmi státuszt és az aktív korban bejárt munka utat befolyásoló ereje szociológiai közhely. A továbbiakban a háztartásokban együtt élők iskolai végzettségét elemezzük a vizsgált két csoport esetében. A lakónépeségi mintában vizsgált csoport tagjai közül 15,4% általános iskola nyolc osztályával, vagy annál kevesebbel rendelkezik. A szociális szolgáltatásokat igénybevevők között ez az arány csaknem háromszoros (!), az egyháztartásban élő szociális szolgáltatást igénybe vevők pedig között csaknem fele (45,9%). Ez a réteg a legveszélyeztetettebb a munkapiacon. A munkaerő piaci elemzések rendre azt mutatják, hogy az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők a leginstabilabbak a munkaerőpiacon. Még a segéd- és betanított munkáknál is hátránnyal indulnak, ugyanis az elmúlt években a munkaerőpiacon keletkező kínálat miatt a foglalkoztatók e területeken is a magasabban képzett embereket keresték.

Szakmunkásképzőt végzettek aránya megegyezik mindkét mintában (lakónépeségi és szociális szolgáltatást igénybevevői), a megkérdezettek bő negyede (28,7/28,8%) szakmunkás végzettségű.

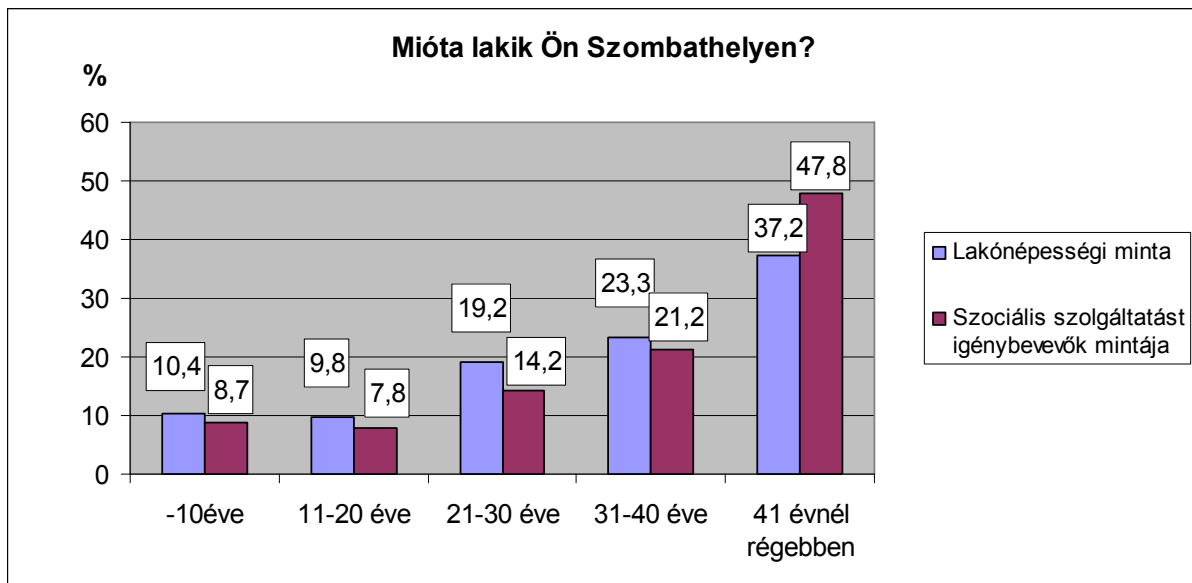
A befejezett középiskolával rendelkezők aránya a lakónépességi mintában 35,2%, míg a szolgáltatásokat igénybevevők esetében 20,2%. Ez azt is jelenti, hogy a szociális szolgáltatásokat igénybe vevőknek csaknem a háromnegyede nem rendelkezik érettségivel. Ennek a csoportnak munkaerőpiaci érvényesülését – munkaügyi elemzések alapján – megnehezíti, hogy kevés körükben azokkal a szakmákkal rendelkező szakmunkás, akik a fém- feldolgozóipar területén rendelkeznek képzettséggel, tudással (az utóbbi években a munkaügyi kirendeltség folyamatosan kereste az ilyen végzettségű szakmunkásokat, illetve rendszeresen átképzéseket, képzéseket indított). A diplomával rendelkezők aránya a lakónépességiben 20,7%, míg a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők közt 5,2%.

2007-ben az iskolai végzettségről a következőket írtuk. „Szombathely országos összehasonlításban is rendkívül magas iskolai végzettséggel jellemezhető. Ennek tradíciói vannak. Már a századelős Szombathely is a legiskolázottabb városnak számított. Mind a polgári iskolai végzettség tekintetében, mind pedig a középfokú végzettség aránya tekintetében az első három magyar város közé tartozott a fővárost is beleértve. Magas iskolázottsági tradíció napjaink valóságának is része, Szombathely művelt, iskolázott polgársággal jellemezhető városnak mondható.”

Ezek a megállapítások aktualizálhatók, mert azt tapasztaltuk, hogy a lakónépességi mintán mért adataink szerint az iskolai végzettség megoszlása a magasabb kulturális tőkét adó végzettségek felé mozdult el, vagyis csökkent a maximum nyolc vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya, és nőtt a diplomával rendelkezőké. Ez azért is öröndetes, mert általában elmondható, hogy a diplomát szerzettek nagy hányada nem tért vissza a városba. Valószínű, hogy a diplomások ilyen arányú jelenléte a helyi felsőoktatásban végzettek megjelenésének köszönhető. Ezt látszik alátámasztani az a tény, hogy a városban végzettek döntő többsége humán végzettségű és a városban maradnak. Ugyanakkor a munkaerőpiac egyik nagy problémája hogy hiányzik a műszaki értelmiség.

Lakhatási viszonyok, tulajdonosi szerkezet

Amikor a lehetséges kutatói kérdéseinket fogalmaztuk, a lakhatási viszonyokkal kapcsolatosan arra akartunk fókuszálni, hogy mely társadalmi rétegek vettek részt a korábbi évek ingatlanpiaci fellendülésében, egy tágabb összefüggésben, ez mennyire terheli meg a háztartások kiadásait. Kíváncsiak voltunk továbbá arra is, hogy az ingatlan fejlesztések mennyire játszottak szerepet a város népességének alakulásában.

A lakónépességi mintában összesen 651 háztartás esetében rendelkezünk a válasszal. Ennek tizede lakik tíz évnél rövidebb ideje Szombathelyen, bennük sejtjük a potenciális bevándorlókat. Van is változás a 2007 méréshez képest, ugyanis a tíz évnél kevesebb ideje városban lakók aránya közel másfélszeres lett. (2007:6,2%, 2010:10,4%). A megkérdezettek 9,8%-a (ugyan úgy, ahogy 2007-ben) 11-20 éve között kerültek Szombathelyre. A 21-30 éve és a 31-40 éve lakók aránya csökkenést mutat, kb. 5%-ot csökkent. A 40 évnél hosszabb ideje a városban élők aránya szűk kétötöd (37,2%), ami viszont növekedést mutat.

Összefoglalva: Ahogy nő a helyben lakás éveinek száma, úgy nő a népességen belüli arányuk is.

Ennek eredményeként az összes válaszok bő kétharmada olyan szombathelyiektől érkezett, akik legalább húsz éve a város lakói (70,5%), ez 10%-os csökkenés a 2007-ben mértékhez képest.

Ez indokolta, hogy életkori megoszlásában is vizsgáljuk a válaszokat. A jelenség a 18-24, illetve a 25-34 éves korosztályok beköltözésével magyarázható. Érdekes tény, hogy a 65 év feletti válaszadók közül 10% is kevesebb, mint egy évtizede lakik a városban. Ők azok, akik a környező településekről a családjaik közelébe költöztek. Ennek a szociális ellátó rendszerre is hatása van, ugyanis az egyre idősödő korosztály egyre több szolgáltatást igényel. Ennek a beköltözésnek köszönhetően a város lakossága – miként azt az alábbi táblázat is mutatja – lényegében stagnál (4 év alatt lényegében 100 fővel fogyott).

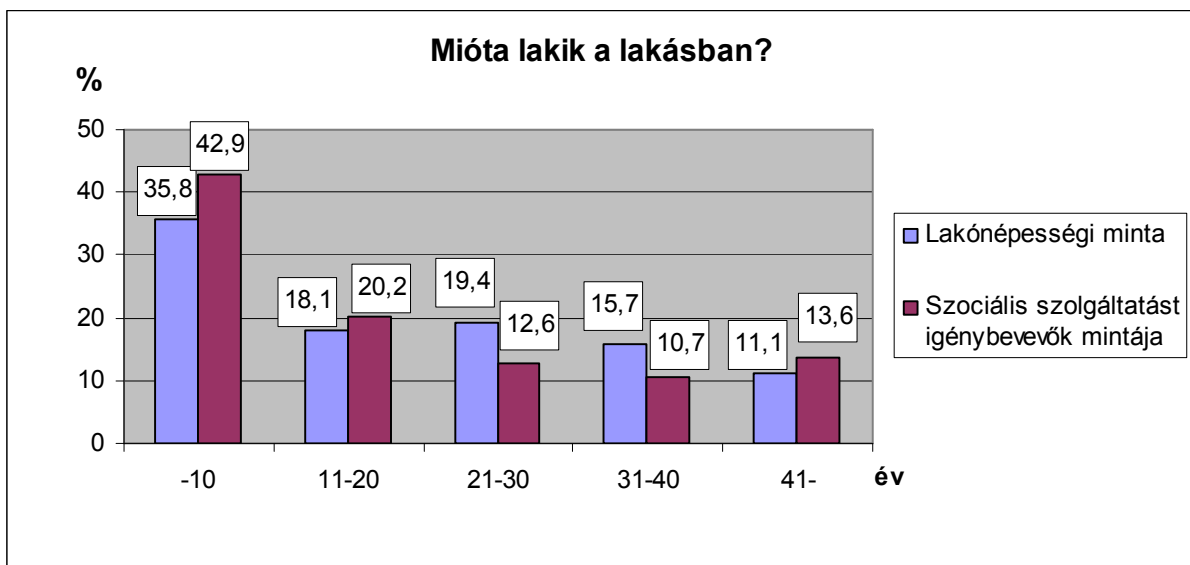
Szombathely lakónépessége, 2010. január 1-jén

Életkor	2007			2008			2009			2010		
	Férfi	Nő	Össz.	Férfi	Nő	Össz.	Férfi	Nő	Össz.	Férfi	Nő	Össz.
0-4	1 857	1 744	3 601	1 818	1 719	3 537	1 796	1 728	3 524	1 821	1 754	3 575
5-9	1 639	1 586	3 225	1 659	1 643	3 225	1 778	1 671	3 449	1 806	1 673	3 479
10-14	2 038	2 022	4 060	1 971	1 918	3 889	1 894	1 804	3 698	1 789	1 728	3 517
15-18	2 090	2 253	4 343	2 023	2 270	4 293	2 019	2 286	4 305	2 039	2 226	4 265
0-18 össz.	7 624	7 605	15 229	7 471	7 550	14 944	7 487	7 489	14 976	7 455	7 381	14 836
19- és idősebb ek	29 513	34 792	64 305	28 966	34 341	63 307	29 535	35 002	64 537	29 533	35 069	64 602
Össz.	37 137	42 397	79 534	37 137	42 397	79 534	37 022	42 491	79 513	36 988	42 450	79 438

A táblázat azt mutatja, hogy Szombathely lakónépessége a két szociális térkép készítése között, a nemek arányának tekintetében is, lényegében stagnált.

A **szociális ellátásokat** igénybe vevők körében viszont azt tapasztaltuk, hogy a 10 éve vagy annál rövidebb ideje a városban élők aránya 8,7%, ami valamivel alacsonyabb, mint a szombathelyi lakónépességi mintában mért adat. Ez a különbség azonban belül marad a statisztikai hibahatáron. Ugyan ez az 1-2% igaz a többi kategóriában is (lásd grafikon), egészen a „41 évnél régebben lakik Szombathelyen” kategóriáig, ahol is 10% különbség van a szolgáltatást igénybe vevők javára. Vagyis csaknem minden második szolgáltatást igénybe vevő (47,2%) több, mint 40 éve szombathelyi.

A népesség mozgását megvizsgáltuk a városba történő ki- és beáramlás mellett a lakóingatlanban eltöltött évek számának elemzésével is.

A legnagyobb csoportot a lakónépességben, az összes válaszadók bő harmadát olyanok alkotják, akik 10 évnél kevesebb ideje laknak otthonukban. Ez lényegében megegyezik a 2007-ben mért adatokkal. További csaknem ötödük két, illetve három évtizede lakik otthonában. A lakás mobilitás szempontjából nem aktívak aránya az összes megkérdezett bő negyede, ők több, mint harminc éve ugyan abban a szombathelyi ingatlanban élnek.

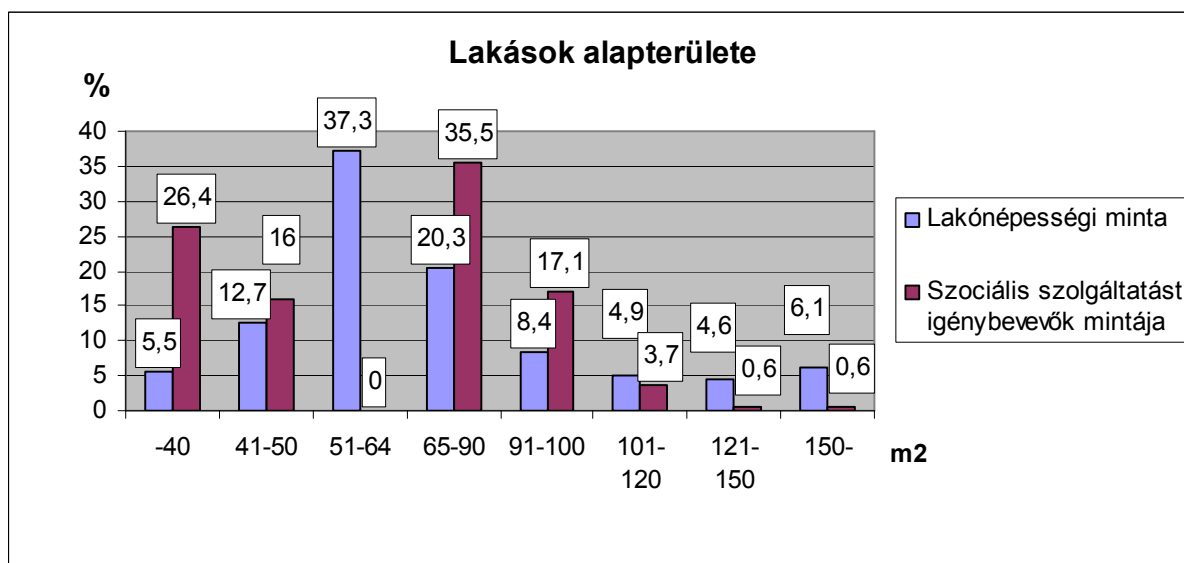
A kérdés idején a tíz évnél kevesebb ideje a lakásban lakók életkori megoszlása azt mutatta, hogy minden korosztály tekintetében igaz, hogy a beköltözés arányát jóval meghaladja az új otthonba költözők aránya. Érdekes, hogy ez nemcsak a fiatal, de az idősebb, sőt a kifejezetten idős korosztályokra is igaz.

Nagy valószínűséggel az időskori népesség mozgásának oka lehet a megyeközpontban található idősök otthonaiba, nyugdíjasházba történő betelepítés. A többi életkori kohorsz esetében nem találunk elemezhető összefüggést, az adatok szerint minél idősebb valaki, annál nagyobb a valószínűsége, hogy ugyan abban a lakóingatlanban lakik.

Némileg más dinamikát mutat a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők lakásmobilitásának adatai. A 10 évnél rövidebb ideig egyhelyben lakók aránya 42,9%, vagyis bő két ötödük kevesebb, mint egy évtizede lakója otthonának, (ez az alapsokaság esetében 35,8%). A következő kategóriák 1-2%-os eltéréssel haladnak az alapsokaságnál mértek után. Összességében azt mondhatjuk, hogy a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők rövidebb ideig laktak egyhelyben, mint az alapsokaságban mértek, ezt akár úgy is értelmezhetjük, hogy lakhatási viszonyaik kevésbé stabilak (az elmúlt évek szociális árainak, továbbá a bedőlt kölcsönök következtében többen kényszerültek arra, hogy lakásaikat kisebb méretűre vagy alacsonyabb komfortfokozatúra lecseréljék).

A vizsgálat megkezdésekor arra számítottunk, hogy a XXI. sz. első évtizedét meghatározó ingatlanpiaci fellendülés Szombathely lakosságának korcsoportos összetételét alapvetően megváltoztatta. Ezt a megállapítást nem támasztja alá a lakóingatlanok birtoklásának ideje, mert abban lényegében nem tapasztaltunk elmozdulást a 2007-ben végzett vizsgálat adataihoz képest.

Az alábbiakban megvizsgáljuk miként változott az elmúlt években a lakások nagysága.

A lakások alapterülete (az egy főre jutó lakónégyszetméterrel együtt) jó szociális indikátor. A kislakásban lakók aránya megegyezik a 2007-ben mértekkel. 5,5% a 40nm alatti és 12,7% a 41-50nm alapterületű lakásban lakók aránya. A lakás szempontból nagyjából középnek megfelelő 51-64 nm lakást birtoklók aránya (37,3%) is lényegében megegyezik a 2007-es felvétel adatával (35%). A válaszolók 8,4% (2007: 10%) lakik 91-100nm közti viszonylag nagy lakásban. A 2007-es adatokhoz képest a mintában csökkent a 100nm-nél nagyobb lakásban lakók aránya 20%-ról kb. 16%-ra.

Az elmúlt évek tendenciái azt mutatják, hogy az ingatlanpiac stagnál, nincs számottevő mozgás.

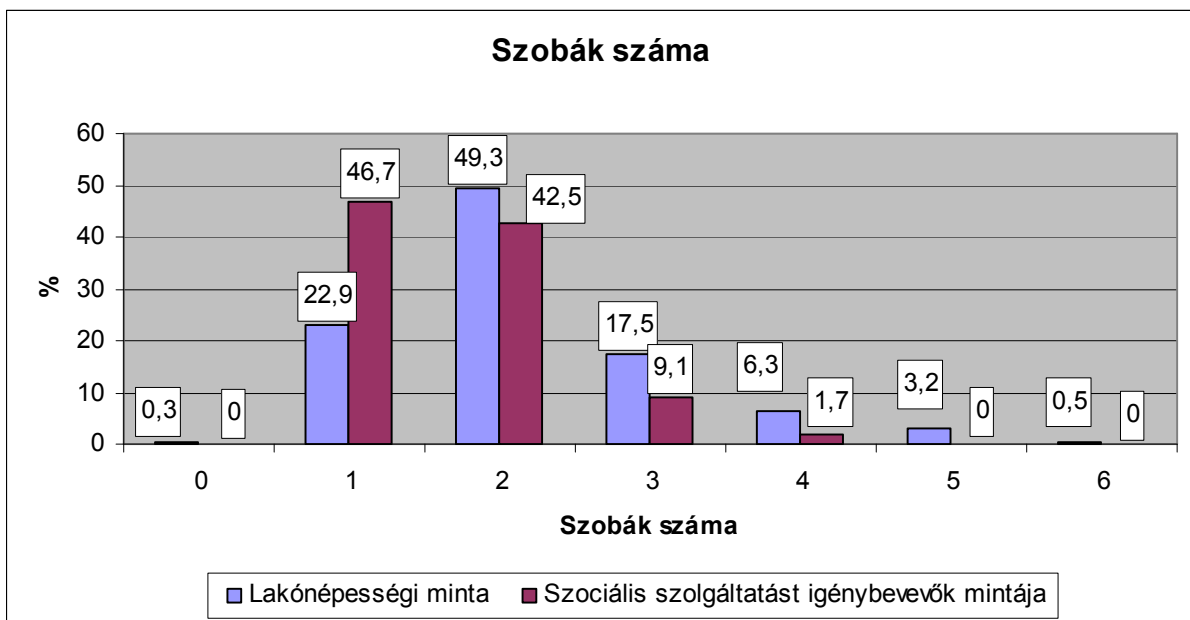
A szociális szolgáltatásokat igénybe vevő szombathelyiek átlagos lakásnagysága jóval alatta marad a szombathelyi lakónépesség mintájában mért lakásnagyságnak. A legkisebb 40 nm lakás nagyság esetében a különbség aránya ötszörös(!), azaz az összes szociális szolgáltatást igénybe vevők negyede 40nm-nél kisebb lakásban lakik.

A 41-50 nm lakások esetében, ha kicsivel csökkenő mértékben is, de megmarad ez a különbség. Ahogy nő a lakásnagyság, úgy csökken a szociálisan rászorultak aránya. Azonban - és ez számunkra is érdekes -, a megkérdezett igénybe vevők bő ötöde (kb. 22%) 90nm-t meghaladó alapterületű ingatlanban lakik.

(Azokat a nagyméretű ingatlanokat, amelyeknek lakói szociális szolgáltatásokat vesznek igénybe -feltételezzük -, hogy idős szombathelyiek birtokolják. Ők megjelennek a lakásfenntartási támogatások igénylőjeként is.)

Vagyis nemcsak azt állapíthatjuk meg, hogy a szociálisan problémákkal küzdők sokkal gyakrabban kényszerülnek lakáscserére (folyamatosan alacsonyabb a lakások minősége), hanem azt is, hogy általában kisebb lakásban laknak.

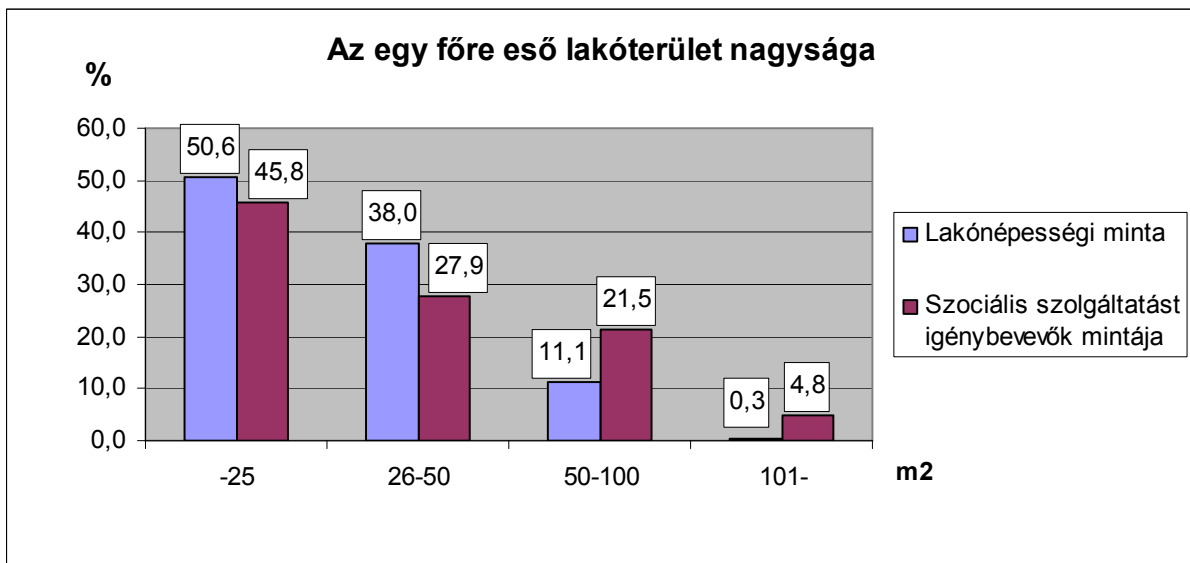
A lakhatás komfortját befolyásoló tényező az is, hogy adott lakás hány lakóhelyiségre oszlik.

A szombathelyi lakónépességi minta fele (49,3%) két szobás lakásban él, csaknem egy negyedük (22,9%) pedig egy szobás lakást mondhat magáénak. Kb. 10% lakik négy lakóhelyiségű vagy annál nagyobb lakásban.

Elmondható hogy a 2007 vizsgálat óta nem változott a szombathelyi lakások lakóhelyiségeinek aránya. Vagyis egy újabb változó is azt a megállapítást erősíti, hogy az elmúlt évek ingatlanfejlesztései nem jártak együtt a lakásviszonyok drámai, azaz jelentős javulásával (azaz jelentősebb ingatlanbővülés a mintába bevont háztartások körében nem volt).

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében láttuk, hogy 40% 50nm kisebb lakóterületű ingatlanban lakik. Ennek egyenes következménye, hogy ezek a kis alapterületű lakások kevesebb és kisebb lakóhelyiség(ek)ből állnak. A szociális szolgáltatásokat igénybevevők vizsgálatában szereplő összes ingatlan csaknem kilencven százaléka (89,2%) egy és két szobás.

Az egy főre eső lakóterület nagyságból látható, hogy a megkérdezettek fele 25nm/fő alatti méretű lakásban lakik, további bő harmaduk 26-50 nm/fő. Minden tizedik megkérdezett esetében találtunk 50-100nm közötti egy főre eső lakóterületet.

Az egy főre eső lakóter nagysága a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők közt alacsonyabb, mint általában.

Viszont a míg a lakónépességi mintában minden tizedik megkérdezett esetében találunk 50-100nm közötti egy főre jutó lakóterületet, addig a szociális ellátásban részesülők közül minden ötödik ekkora nagyságú lakásban él, illetve 4,8%-uk még a 100nm/fő alapterületet is meghaladja. Ezek a számok jól jelzik, hogy nem véltetlen ennek a rétegnek az eladósodása (többségük, idős egyedül élő, sőt egyedülálló), akik képtelen megfizetni az egyre növekvő költségeket. Ezen a helyzeten csak egy tudatosan előkészített, megtervezett, a „szlömösödést” elkerülő lakásmobilitás tudna javítani.

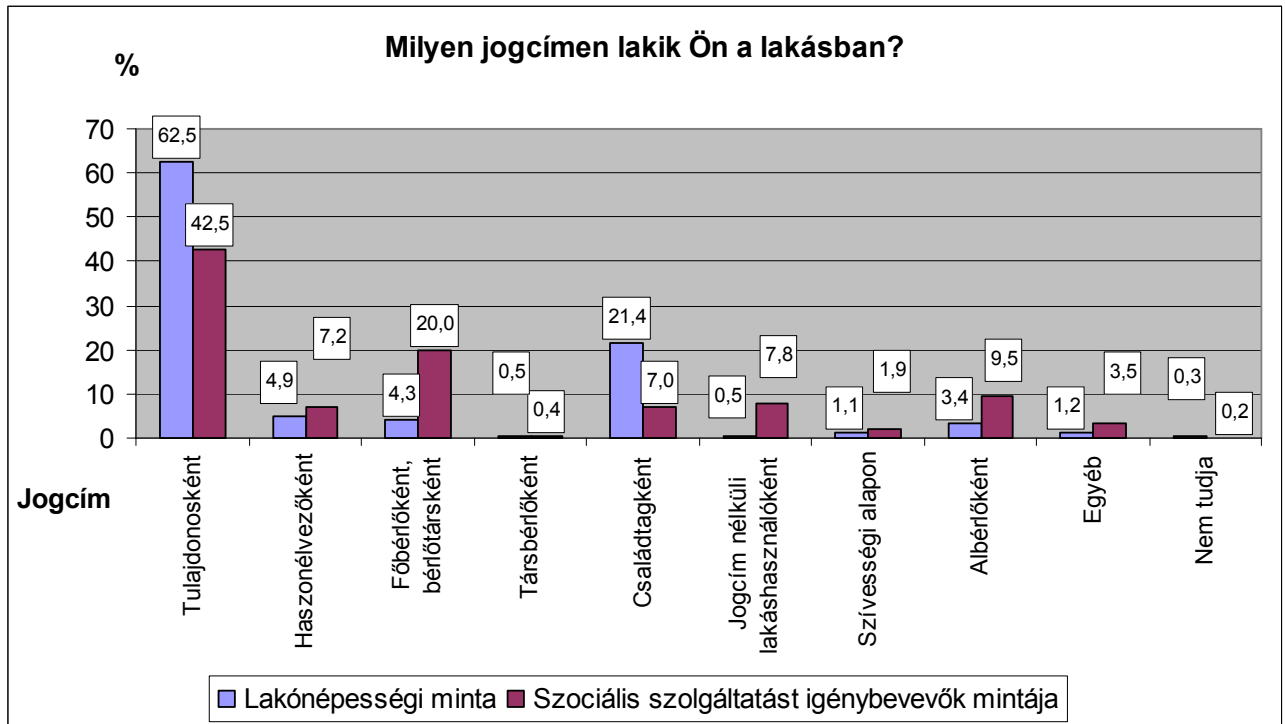
Hosszú távon ezt a lakásfenntartási, lakástámogatásokkal kezelni nem lehet (arról nem is beszélve, hogy ezek a lakások az anyagi lehetőségek híján egyre jobban leromlanak, ráadásul hosszú távon egyre nagyobb költséget jelent fenntartásuk, felújításuk.

A lakhatás minőségét ugyancsak befolyásolja, hogy az egyes ingatlanok milyen komfort elemekkel bírnak.

Víz és csatorna az ingatlanok 96%-ban van (villany: 94%-os, gáz: 83%). A fűtés alapvetően gázra épül, minden második lakásban a korszerűnek mondható gáz-központi fűtés szolgáltatja a meleget. Az összes válaszadók 35,7% számolt be TÁVHŐ-s szolgáltatásról. Az egyéb fűtési módok (fa, olaj stb.) aránya viszonylag kicsi összesen 16,1%. Összességében elmondható, hogy a szombathelyiek jó infrastruktúrális ellátottságú otthonokban élnek. Az antiszegregációs terv vizsgálatai bemutatták, hogy az alapvető infrastruktúrális hiányokkal (víz, villany, csatorna) bíró ingatlanok a városban elszórva és nem „többszerűen” helyezkednek el.

A szociális szolgáltatásokat igénybevevők lakhatását biztosító ingatlanok komfortossága lényegesen nem tér el a víz és csatorna, továbbá az elektromos áram, a távhő szolgáltatás tekintetében. Egyetlen komoly eltérést találtunk, ez pedig a

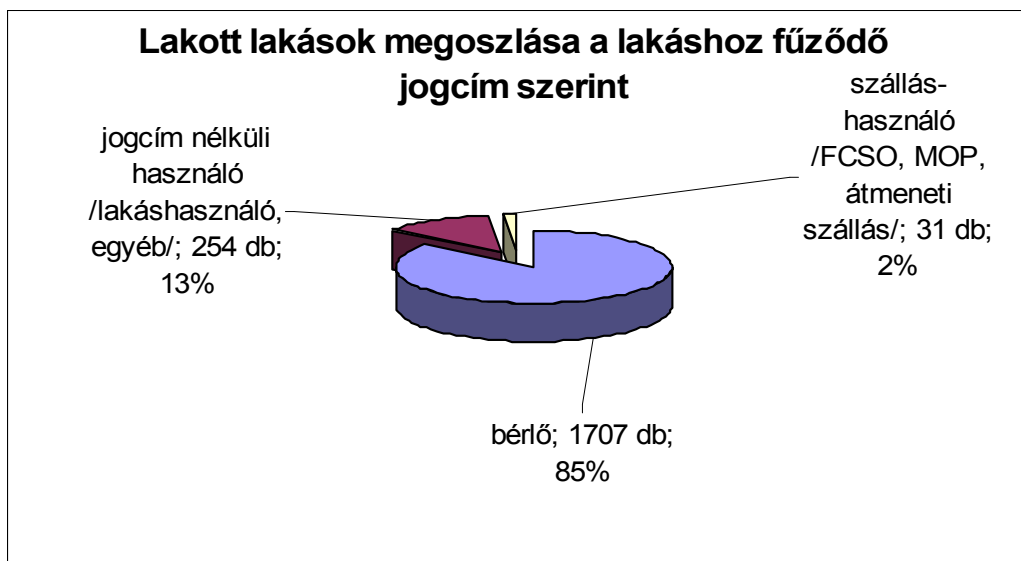
korszerűnek mondható egyedi gáz- központi fűtésrendszer megléte, ahol a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők aránya 15%-kal kisebb, mint a lakónépességi mintában általában.

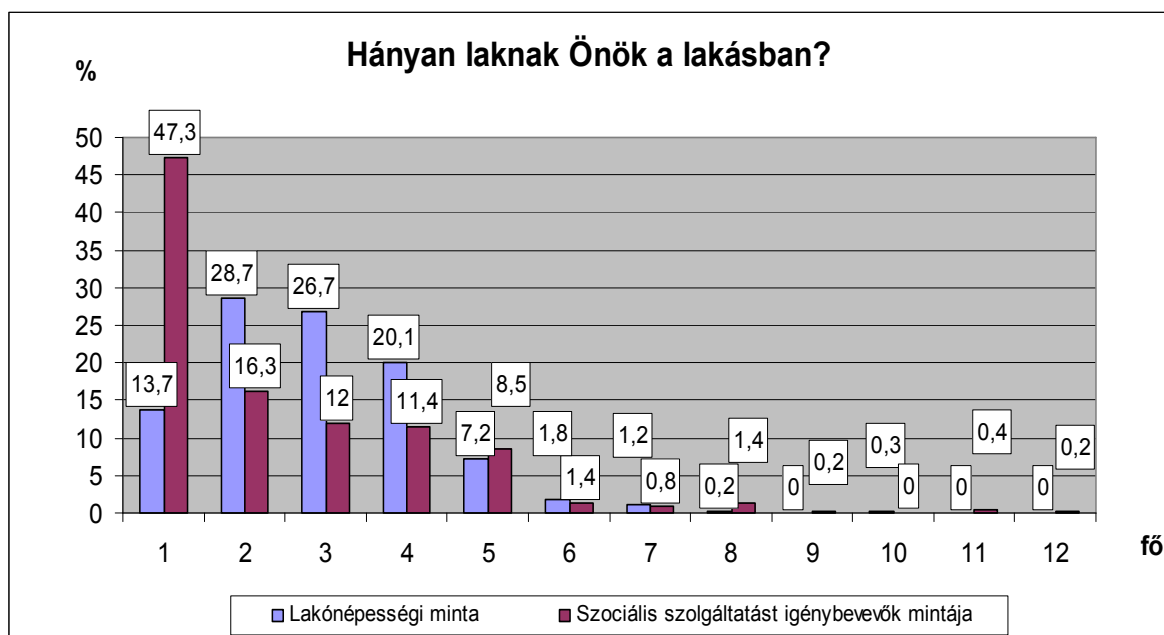
A lakónépességi minta csaknem kétharmada (62,5%) tulajdonosként él a lakásában. További ötödük családtagként (21,4%), 4,9% haszonélvezőként. Ez a megkérdezettek csaknem 90%-a. Bérőként kb. 8% lakik. A 2007-es vizsgálat is ezeket az arányokat mutatta.

A lakhatással kapcsolatos eddigi megállapításaink szerint a szociális szolgáltatásokat igénybe vevő szombathelyiek kisebb lakásokban laknak, lakásaikat gyakrabban váltják. Amikor a lakhatási jogcímeiket vizsgáltuk azt találtuk, hogy a megkérdezettek 42,5% lakik tulajdonosként. Ez éppen 20%-al kevesebb, mint a vizsgált szombathelyi lakónépesség mintájában mért adat.

További fontos eltérés, hogy a bérlőként szereplők aránya ötszörös (20%). A jogcím nélkül lakók aránya a nem tulajdonosként lakó szociális szolgáltatást igénylők közt magas 13,6%. A SZOVA Zrt. 2010. évi beszámolója megerősíti a szociális térkép adatait. 2009 év végén a jogcím nélküli lakáshasználat 254 lakást érintett. A jogcím nélküli lakáshasználók közül korábban 223 fő bérleti vagy használati szerződéssel rendelkezett. 2010-ben 217 jogviszony felmondására került sor.

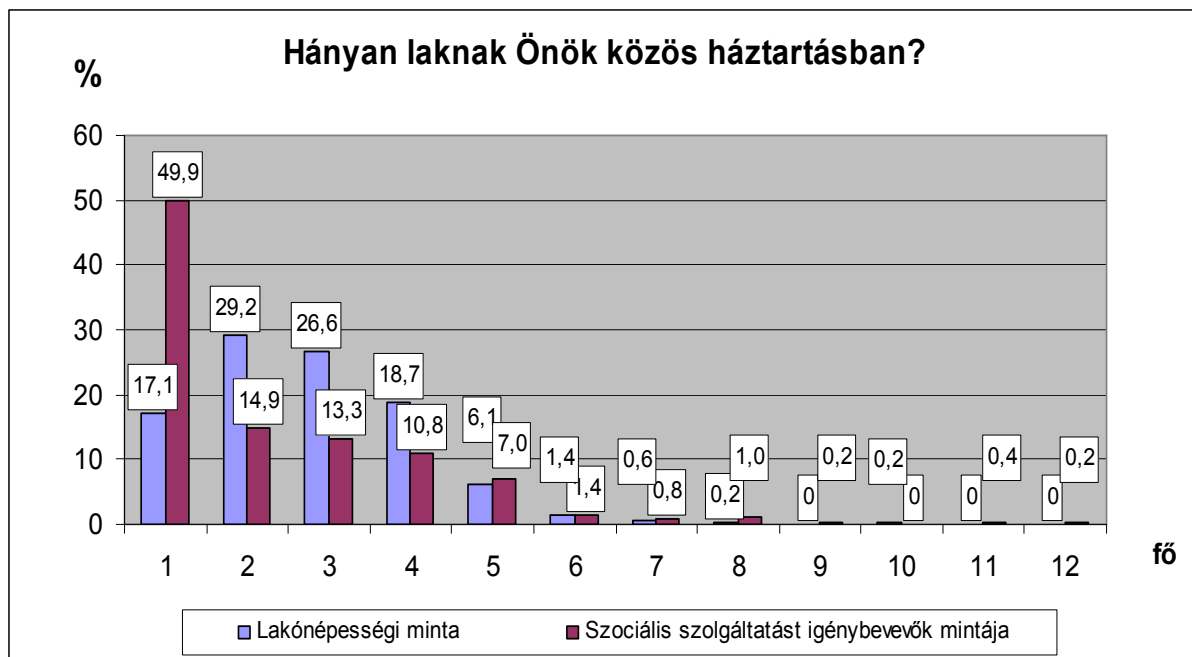

A szociális térkép adatai alapján a jogcím nélküliek aránya csak egy kicsivel alacsonyabb, mint az albérlőként élőké (16,4%). Mind az albérlet, mind pedig a jogcím nélküli lakáshasználat egy bizonytalan lakhatást jelent. Ebben a célcsoportban (szociális szolgáltatást használók) a nem tulajdonosként élők egyharmada ilyen bizonytalan jogcímen lakik. Viszonylag alacsony a családtagként együtt élők aránya (7%), ami jóval alatta marad a szombathelyi lakónépességet jellemző mintában talált (21,4%) aránynak. Ez ismételten arra utal, hogy a szociális szolgáltatásokat igénybevevők közt sok az egyszemélyes, gyaníthatóan nyugdíjas háztartás.

A lakónépességi mintánkban a leggyakoribbak a két (28,7%) és a három (26,7%) fős háztartások. Minden ötödik lakásban élnek együtt négyen. Az öt főnél nagyobb számú együttlakás elhanyagolható. A megkérdezett háztartások 13,7%-a egyfős. A 2007-es vizsgálat lényegében ugyan ilyen arányokat mutatott ki. Szombathelyen továbbra sem jellemző a nagycsaládos, vagy több generációs együttélés, jellemzően két-, háromfős háztartásokat találtunk.

Teljesen más a kép a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében. A megkérdezett háztartások csaknem fele(!) (47,3%) egyszemélyes háztartás, szemben a vizsgálati eredményünkben tapasztalt, a szombathelyi lakónépességi minta társadalmát jellemző 13,7%-kal. A két, három, négy fős háztartások aránya elmarad a szombathelyi lakónépesség adataitól, viszont abban a nagy családok (az öt főnél nagyobb háztartások) aránya elenyésző, míg a szociális szolgáltatásokat igénybevevők kb. 13%-a él nagycsaládban. Vagyis a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők két nagy csoportra oszthatók, a nagyobb részük egyedül élő, gyaníthatóan nyugdíjas, a kisebb részük nagycsaládos. Mindkét réteg nagy valószínűséggel kapcsolatban van a helyi szociális ellátásokkal.

Az egy háztartásban élők számai és az együtt élők számai nagyjából fedik egymást, ezt azt jelenti - hogy miként a 2007-es kutatás során is -, állíthatjuk, hogy egy háztartás egy lakás. Ezért is magas az egy-kétfős háztartások magas aránya (46,3%). Az együtt élő generációk, ami amúgy nem túl gyakori eset, - úgy látjuk - nem képeznek egy háztartást.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében ez az arány sokkal magasabb az egy és két személyes háztartások aránya 64,8% ami az összes háztartások csaknem 2/3-a. Ennek oka lehet, hogy amint az ellátásban, úgy a mintában is felülreprezentáltak az időskorúak, akik jellemzően egy, két fős háztartásban élnek. Ezért alacsony a lakónépességi mintában mértnél a szolgáltatás igénybe vevők háztartásaiban a három, négy fős háztartások aránya. A négy főnél nagyobb háztartások aránya 11%. Ez mindösszesen 2%-kal magasabb arány, mint a lakónépességi mintáé.

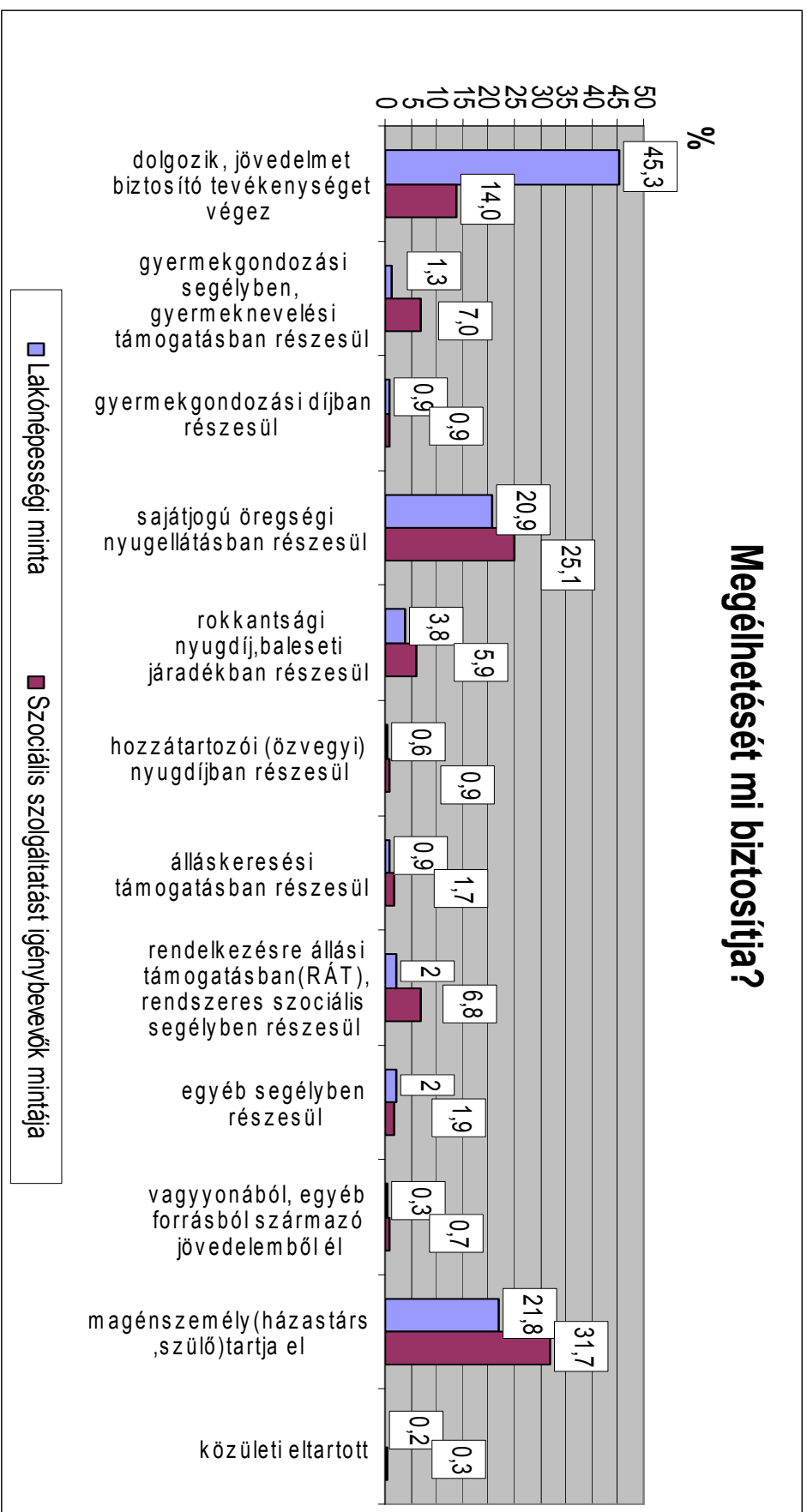
Foglalkoztatás, jövedelemi viszonyok, vagyoni helyzet

A kérdőív jövedelemmel, foglalkoztatással kapcsolatos kérdéseinél az együtt lakók adataira is rákérdeztünk, így ezekben a kérdésekben a háztartásokban együtt élők adatait is elemezzük.

A megélhetést biztosító jövedelemforrás mellett rákérdeztünk arra is, hogy milyen foglalkoztatási formában jutnak hozzá a jövedelmekhez.

Kíváncsiak voltunk továbbá, hogy Szombathely lakói milyen vagyontárgyakkal, vagyoni értékű társasági tagsággal rendelkeznek.

Megélhetését mi biztosítja?

A vizsgálat során a lakónépességi mintában megkérdezettek háztartásaiban élők megélhetése három forrásból származik. Csaknem minden második háztartástag dolgozott (45,3%), további negyedük nyugdíjas (25,1), illetve egy ötödük (21,8%) eltartott. A fenn maradt szűk tíz százalék esetében a gyermekneveléssel kapcsolatos jövedelmek a meghatározóak.

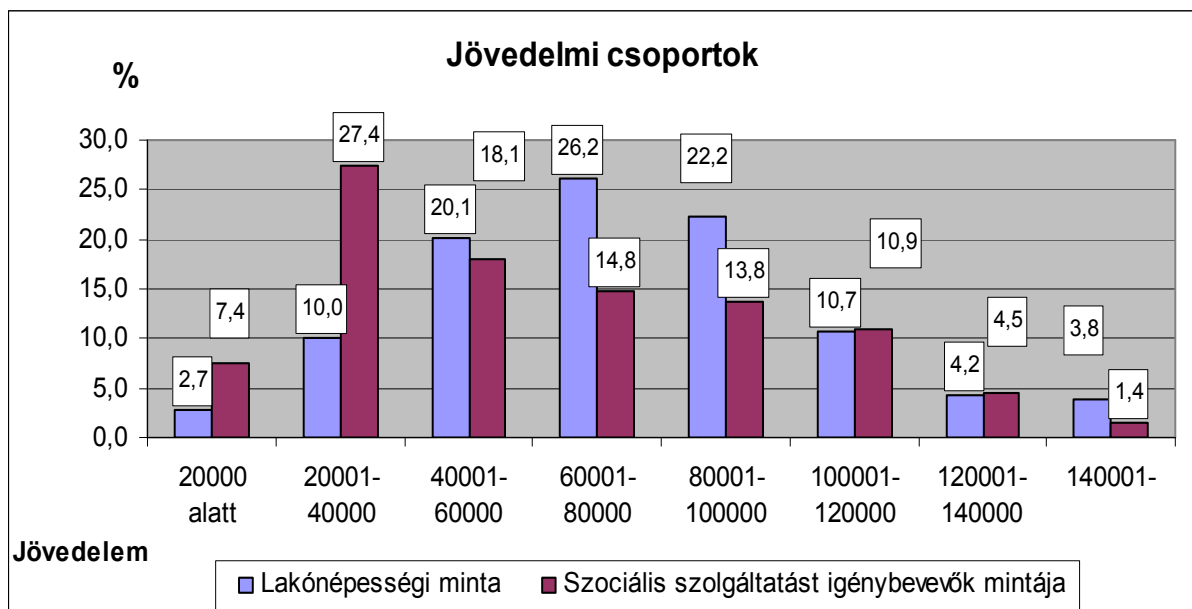
A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők háztartásaiban élők közül 14%(!) áll alkalmazásban. Ez a harmada a lakónépességi mintán felvett adatainknak. Kb. 32% különféle jogcímen nyugdíjat kap, ez csaknem tíz százalékos többlet, ugyancsak tíz százalék a különbség az eltartottak arányában, ami a lakónépességi minta hasonló adatához képest (31,7% illetve 21,8%), kb. tíz százalékkal több. Nagy a rendelkezésre állási támogatásban (RÁT) részesülők arányának különbsége is (2% illetve a szociális szolgáltatást igénybe vevők közt 6,8%).

A lakónépesség háztartásaiban együtt lakók kb. 45%-a kereső, és ennek közel 90%-a alkalmazottként jut jövedelméhez.

Minden egyéb foglalkoztatási forma (pl.: társas vállalkozás dolgozó tagja, vagy egyéni vállalkozó, stb.) együttesen sem teszi ki a keresők 10%-át.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők bő tizede (12,8%) áll alkalmazásban. Az egyéni vállalkozók lényegében hiányoznak ebből a társadalmi csoportból. Ebben a mintában egyaránt megtalálhatóak a munkaképes korú inaktívak illetve a nyugdíjasok egyaránt. Nagyon magas a nem aktív keresők aránya 82,5%(!), azonban megállapítható, hogy ebben a mintában zömmel.

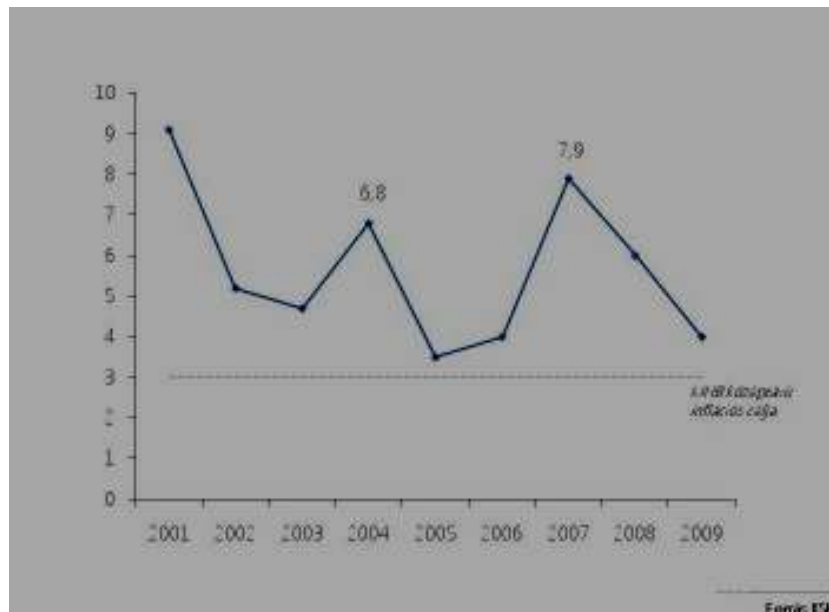
A lakónépességi mintában élő háztartás tagok közel harmada havi hatvan ezer forintnyi egy főre jutó jövedelemből kénytelen élni, ez éppen megegyezik a 2007 év létminimum összegével. A háztartások további negyede maximum 80 ezer forintot költhet egy-egy családtagra. A legjobb módúak aránya a 2007-es vizsgálathoz képest jó másfélszeresére nőtt. 2007-ben a szombathelyi jövedelmi elitbe a személyenként 120.000 Ft-ot költeni tudó háztartások tartoztak, amelyeknek az aránya kb. 5% volt, a 2010-es méréskor ez az arány kb. 8%-ra módosult, mintegy 3%-kal javult arányuk. Valamelyest javulni látszik a jövedelmi helyzet is, mert míg 2007-ben 100.000 Ft egy főre eső jövedelemmel 10% rendelkezett, addig a jelenlegi felmérésben ez az arány 10,7%.

Létminimum 2009

Aktív korúak háztartásai	Összeg
1 felnőtt	71 736 Ft
1 felnőtt 1 gyermekkel	118 364 Ft
1 felnőtt 2 gyermekkel	154 232 Ft
2 felnőtt	125 538 Ft
2 felnőtt 1 gyermekkel	172 166 Ft
2 felnőtt 2 gyermekkel	208 034 FT
2 felnőtt 3 gyermekkel	236 729 Ft
2 felnőtt 4 gyermekkel	265 423 Ft
3 felnőtt	179 340 Ft
3 felnőtt 1 gyermekkel	225 968 Ft
3 felnőtt 2 gyermekkel	261 836 Ft
3 felnőtt 3 gyermekkel	290 531 FT
3 felnőtt 4 gyermekkel	319 225 Ft

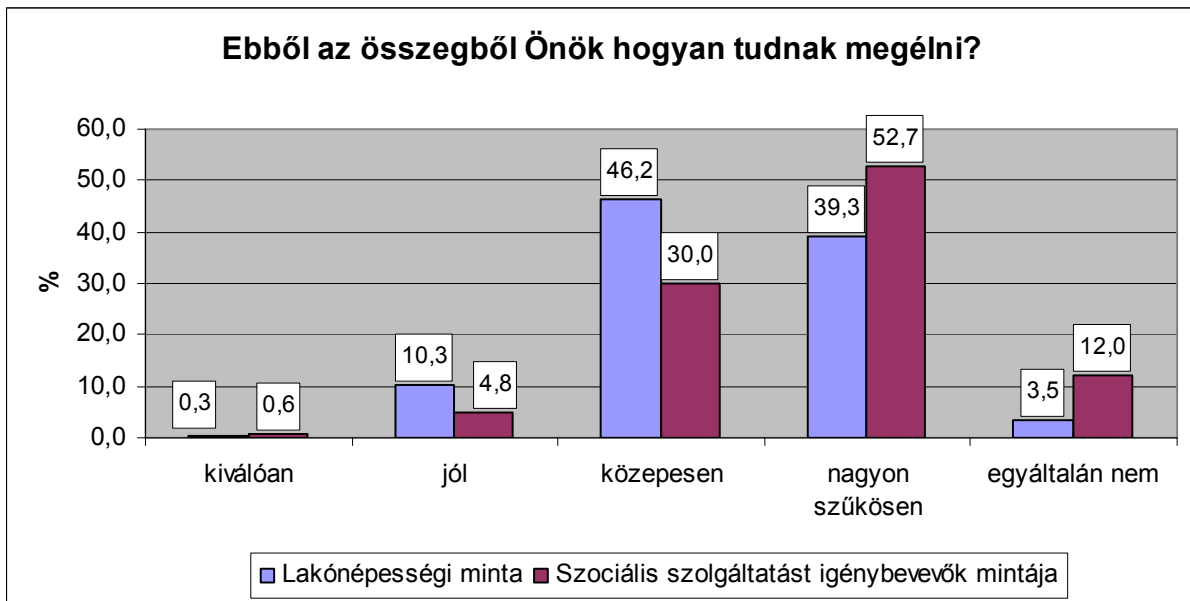
Nyugdíjaskorúak háztartásai	Összeg
Egytagú	64 562 Ft
Kéttagú	111 191 Ft
Háromtagú	157 819 Ft

Ha a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők adatait vizsgáljuk a jövedelmi helyzet még kiábrándítóbb. A húszezer forint alatti egy főre eső jövedelemmel bírók aránya 7,4%, ami a háromszorosa a szombathelyi lakónépesség mintájában mértnek. Csaknem ekkora a különbség a következő kategóriában is (27,4%, míg az a szombathelyi lakónépességi mintában 10,0%). A 40-60 000 Ft kategóriától a szombathelyi lakónépességi minta egy főre jutó jövedelmei fokozatosan javulnak. Amire nem számítottunk, hogy a kifejezetten magas, százezer forint egy főre eső jövedelmeket is találunk a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők mintájában. Ebben a kategóriában kiegyenlítődnek a két csoport arányai. Vagyis a szociális szolgáltatást igénybe vevők körében van egy kifejezetten „módos réteg”, akik – támogatások mellett – veszik igénybe a szociális szolgáltatásokat.

A továbbiakban azt is megvizsgáljuk, hogy a jövedelmi adatok változása mit jelent reálértéken. A fenti grafikon az elmúlt néhány év inflációs rátáját mutatja, közte a két vizsgálat közt eltelt időszak éves inflációit is. Egy gyors számolás után a 2007 év január elsejei állapotot bázisnak véve azt látjuk, hogy reál értéken a 2010. évi jövedelmeknek 123,8%-kal kellene meghaladnia a 2007. évit. Így gyökeresen más a kép. Röviden: minden esteleges növekedést elnyelt az infláció. A helyzetet tovább árnyalja (rontja), hogy az inflációs ráta az összes termék árindexe alapján alakul ki. Az elmúlt évek piaci tendenciáit a műszaki, ruházati cikkek viszonylagos olcsósága, árcsökkenése, és a rezsi költségek (energia árak, egyéb közüzemi szolgáltatások) árainak inflációt meghaladó növekedése jellemezte. Ugyancsak az elmúlt évek tendenciája, hogy az élelmiszer árak szintén az adott év inflációját meghaladó mértékben drágultak. Ezek a folyamatok vezettek oda, hogy 2010-ben a minimálbér már nem fedezte a számított létminimumot sem. A fenti megállapítások különös hangsúlyt kapnak, ha a szociális ellátásokban részesülők adatait is szemügyre vesszük, hiszen ott az alacsony jövedelműek aránya jóval meghaladja a szombathelyi lakónépesség körében mértet. Erre a csoportra biztosan igaz, hogy jövedelmét a fekete, szürke gazdaságban meglévő forrásokkal egészíti ki. Ha ezt nem tenné, nem tudná önmagát fenntartani (ez egy ördögi kör: míg az egyik oldalról mérsékelni

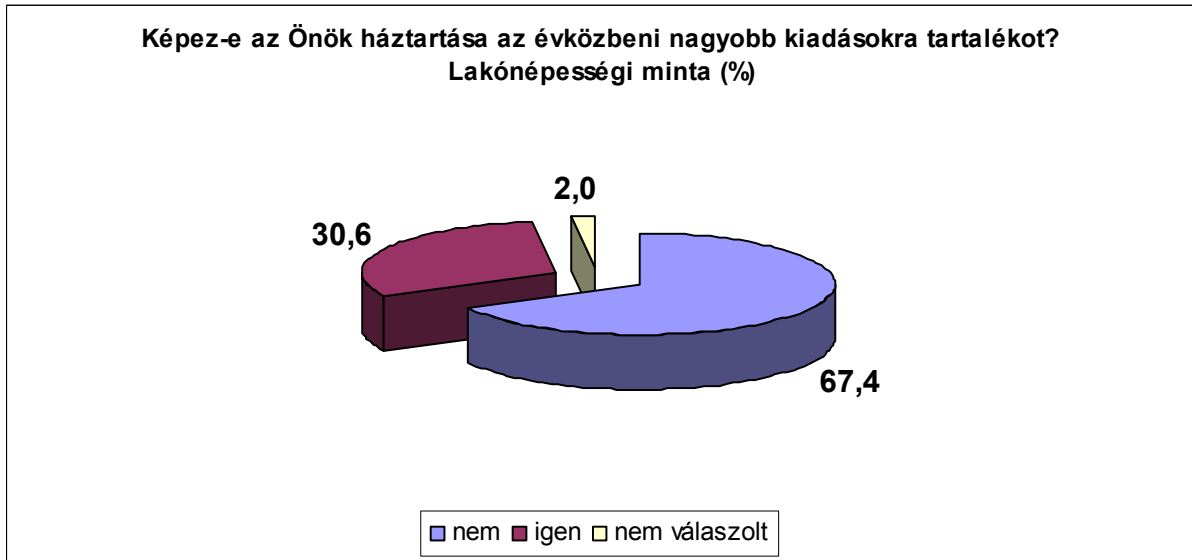
kívánjuk a fekete gazdaságban való részvételt, a másik oldalról tudomásul kell, hogy vegyük ezek meglétét, ahhoz, hogy egy réteg fenn tudja magát tartani).

A megkérdezettek csaknem fele gondolja úgy, hogy a háztartásuk közepesen tud megélni jövedelméből ez a legnagyobb csoport, a második legnagyobb a maga negyven százalékával a nagyon szűkösen kategória. A két csoport együttesen a megkérdezettek több, mint három negyedét alkotják. A skála két szélén a nagyon jól és nagyon rosszul élők aránya között tízszeres az eltérés, a kiválóan megélők aránya mindössze három tized százalék, a folytonos pénzszűkében lévők aránya három és fél százalék. Ennek fényében érdekes megnéznünk, hogy az egyes háztartásoknak milyen képességük van az év közbeni megtakarításra, az erőforrások koncentrálására egy-egy nagyobb év közbeni kiadásra (karácsony, iskolakezdés, stb.).

A szociális ellátásokban részesülő szombathelyiek alacsony jövedelem szintje a megélhetés megítélésére is kihat. Közepesen tud megélni válaszadóink 30%, míg a szombathelyi lakónépességi mintában ez az arány 46,2% volt. Nagyon szűkösén él 52,7%, míg a hasonló adat a szombathelyi lakónépesség körében 39,3% volt. 12% egyáltalán nem tud megélni a rendelkezésére álló pénzből. E két utóbbi kategória

együttesen csaknem az összes válaszok kétharmada (64,7%)! (E mellett eltörpül az az adat, hogy mind a két csoportban éppen három személy tud kiválóan megélni a jövedelméből.)

A válaszok kétharmad és egyharmad arányban oszlanak meg. A kétharmad nem képez év közbeni kiadásokra tartalékot, az egyharmad igen. Az átlagosan és szűkösen élők aránya ennél magasabb, nyolcvan százalék fölötti. Úgy gondoljuk, hogy a megkérdezettek jó ötöde anyagi lehetőségeit gondosan mérlegelve próbál a felszínen maradni, jól lehet anyagi körülményeit átlagosnak vagy rossznak éli meg.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevő szombathelyiektől az év közbeni megtakarításokra vonatkozó kérdésre az alábbi választ kaptuk: összesen 12,2% tudja úgy strukturálni bevételeit, hogy azokból az év közbeni nagyobb kiadásokra is jusson. Ez lényegében a harmada a szombathelyi lakónépességi mintában mértnek. Egyúttal újabb bizonyíték arra, hogy ezen háztartások költségvetése mennyire törekeny.

Mennyit és mire költenek a szombathelyiek

A kérdőívben kíváncsiak voltunk arra is, hogy a háztartásokban együtt élők milyen arányban költenek az alábbi termékcsoportokra és szolgáltatásokra.

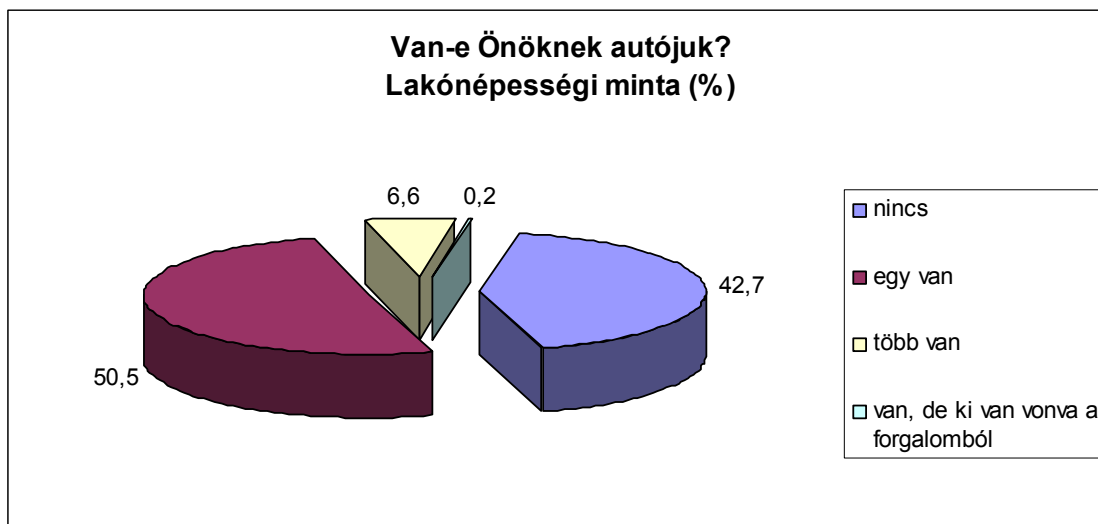
A lakónépességi minta legnagyobb kiadásai a lakás fenntartáshoz és az élelmiszervásárláshoz kötődnek. A válaszok többsége az összes bevétel 20-40%-át fordítja lakhatásra és élelmiszerre. Alacsony az egészségügyre (orvos gyógyszer), illetve a ruházkodásra fordított összeg. Minden tizedik háztartásban az adósság törlesztésére, az összes bevételek több, mint 20%-át fordítják.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők közt szintén a rezszi és az élelmiszer költségei teszik ki a döntő többséget, csak hogy míg a lakónépességi minta esetében alig találtunk olyanokat, akik az összes bevétel több, mint 40%-t élelmiszerre költik, addig a szociális szolgáltatásokat igénybe vevő háztartások közül minden negyedik ilyen. A viszonylag keveset (20%-nál kevesebbet élelmiszerre költők aránya 15,9%, a lakónépességi mintában csaknem minden ötödik háztartás ilyen.)

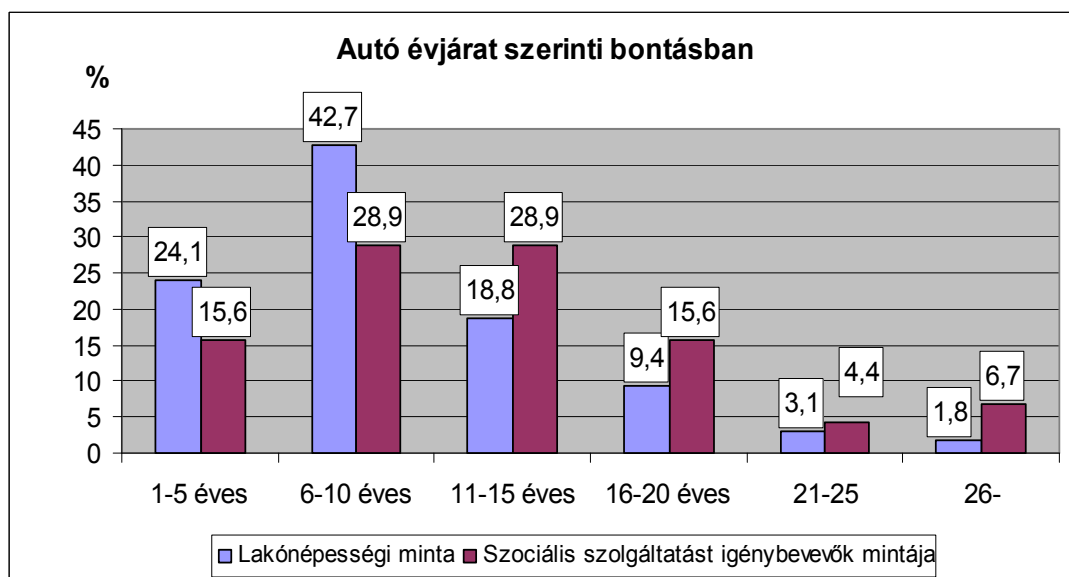
Ugyanez a tendencia érvényesül a rezszi költségekben is. Vagyis az összes bevétel jóval nagyobb hányadát költik a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők lakhatásra, mint a lakónépességi minta háztartásai. Így logikusan még kevesebb jut orvosra gyógyszerre, ruházkodásra. A kölcsönt törlesztők aránya viszont kisebb, ami azzal magyarázható, hogy ez a társadalmi csoport nem volt kölcsönképes (vagy elhallgatja a kölcsönt, amely gyakran uzsorakamat formájában nyilvánul meg). A szociális szolgáltatásokat igénybe vevőket nem a banki autó illetve lakás kölcsönök, hanem a lakhatás költségei miatt fenyegeti az eladósodás.

Vagyontárgyak

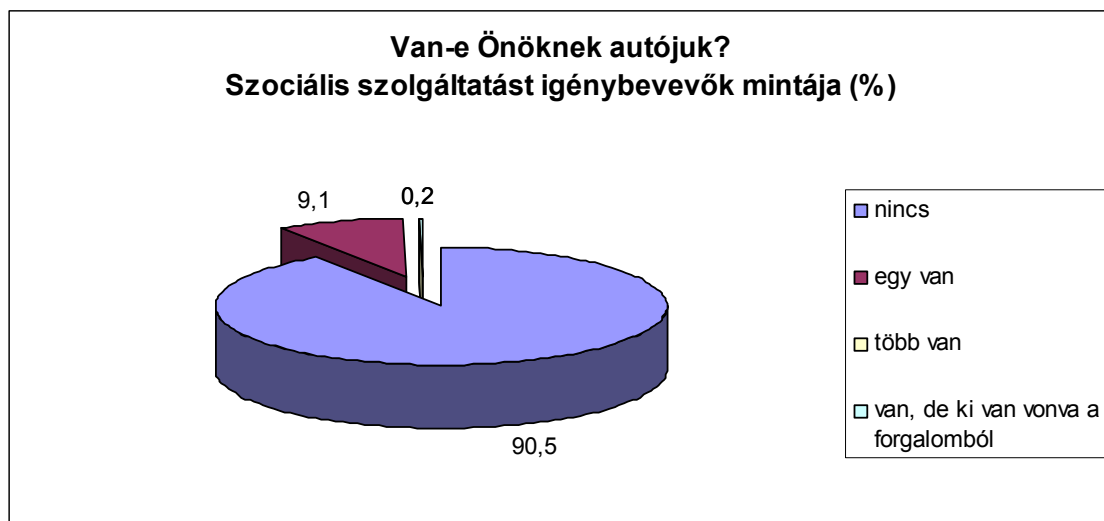
Az adatfelvétel kiterjedt arra, hogy milyen vagyontárgyakkal (autó, telek, mezőgazdasági földterület, nyaraló) rendelkeznek a megkérdezett háztartások. A vagyon tárgyak értékét konkrétan nem kérdeztük, az autók esetében viszont azok életkorát igen.

A lakónépességi minta minden második háztartásában van gépjármű. Minden második háztartásban van gépjármű, az összes háztartások 6,6%-ában két autó is van. Ez azt jelenti, hogy a 2007-es adatokhoz képest az autók száma alig csökkent. 2007-ben azonban a két autóval rendelkező családok száma 12% volt, ami 2010-re megfeleződött.

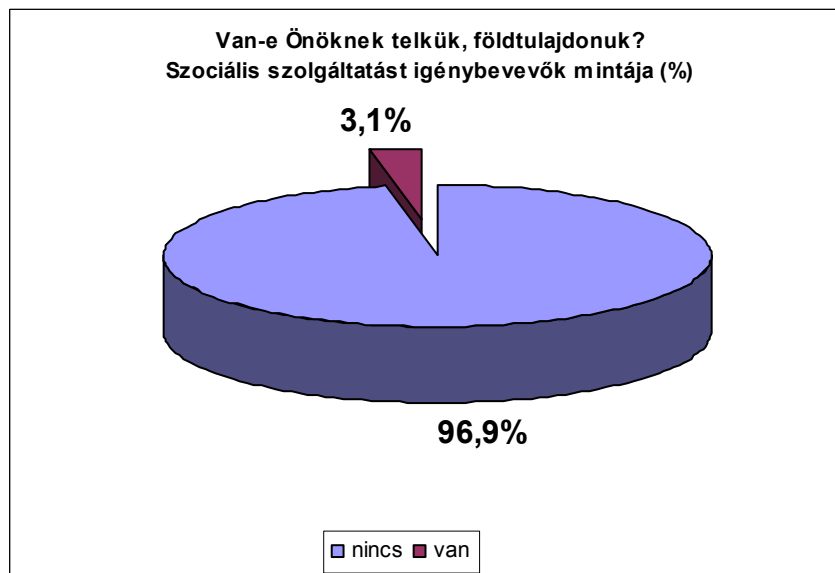
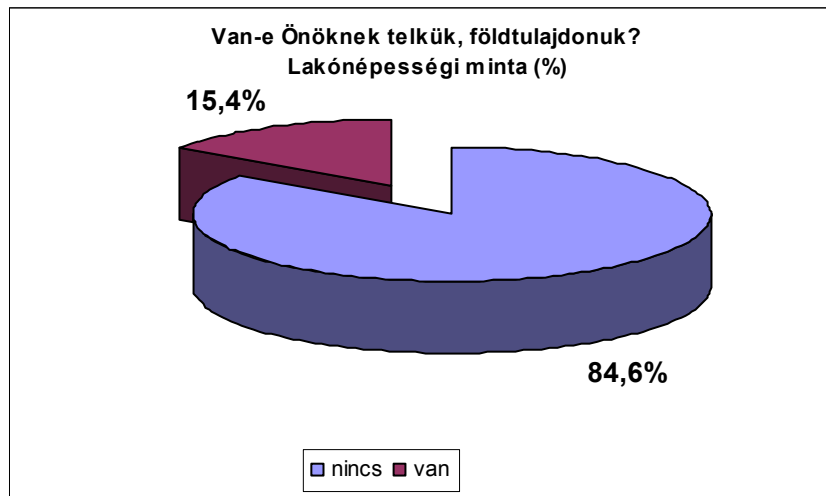

A 2007-es vizsgálat során ezt írtuk: „korábbi szociális térképi kutatásunkból (2000-2005 évi) már megállapítást nyert, hogy a gépjármű a társadalmi mobilitási verseny médiuma. A szombathelyi (magyar) családok többsége többet áldoz személygépkocsijára, mint amennyire azt jövedelmi viszonyai megengednék. Relatívén tehát többet költenek az emberek gépjárműre, mert ezzel próbálják családjuk rangját és presztízsét kifejezésre juttatni a helyi társadalom hierarchiájában.” (Ennek oka az is, hogy a lakókat erre a hitelintézetek is ösztönözték, ami egyben eladósodásukhoz vezet). A 2010-es adatfelvételnél az autók évjárat szerinti bontásban nézve azt látjuk, hogy megindult az gépjárműpark öregedése. Az újnak mondható egy éves gépjárművek aránya a 3%-ot sem éri el. Azt mondhatjuk, hogy a 2008-as válság óta lényegében csak öregszik az autópark.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében azt találtuk, hogy alig tizedük(!) rendelkezett autóval. Egyetlen olyan eset volt a kérdezés során, amikor a háztartásban két autó is volt. Az autó hiánya nagy társadalmi hátrány a munkavállalás során, de a városszéli, rendszerint olcsóbb beszerzést lehetővé tevő áruházak elérésében is. Az autók életkor szerinti megoszlására: inkább az öregedő (5-9 éves 20%, 10-13 éves 23%), illetve a kifejezetten matuzsálemnek (13 évnél idősebb 32%) számító járgányok a jellemzőek. A szociális szolgáltatásokat igénybevevő csoportnak inkább a kerékpár és a tömegközlekedés jelenti a gyors(abb) helyváltoztatás lehetőségét.

Földtulajdon, telek, nyaraló, vagyoni értékű társasági tagság

Földtulajdonnal, a megkérdezett háztartások 15,4% rendelkezik. Ez némi csökkenés a 2007-ben mért 20%-hoz képest. A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők közt ez az arány 3,1%, ami kb. ötöde a szombathelyi lakónépességi mintában szereplő hasonló adatnak.

Ugyancsak csökkent a nyaralót birtokló szombathelyiek aránya 2007-ben, a mért 7%-ról 4%-ra csökkent, ami csaknem 50%-os visszaesés. A szociális szolgáltatást igénybe vevő 485 megkérdezett közül mindössze kettő rendelkezik nyaralóval.

Vagyon értékű társasági tagsággal a megkérdezett háztartások 6,5%-a rendelkezik. E társasági tagságok, tulajdonok nagyjából ekkora arányú megkérdezetti körnek biztosítanak megélhetést.

A szociális ellátást igénybevevők közül egyetlen ember sem volt, aki vagyoni értékű társasági tagsággal rendelkezne.

A háztartások vagyontárgyainak helyzetét vizsgálva azt láthatjuk, hogy az autók esetében a vagyon leértékelődése megy végbe a gépjárművek életkorának növekedésével. Egyre kevesebb család tud két járművet fenntartani. A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők számára az autó csak vágyalom, hiánya növelheti a társadalmi hátrányokat.

A földtulajdonnal rendelkezés is csökkenő tendenciát mutat, miként a nyaraló is egyre kevesebbek privilégiuma lesz.

Összességében azt látjuk, hogy a társadalomban a vagyon felélése folyik, a lakónépesség nagyobb részében, miközben a szociális szolgáltatások igénybe vevői soha nem is rendelkeztek ezekkel a javakkal, tehát nincs is mit felélniük.

Fizetési kihagyások a lakáshasználat során

A jövedelmi viszonyok vizsgálatakor láttuk, hogy az egyes háztartások mekkora egy főre eső jövedelemmel rendelkeznek. Ott azt vélelmeztük, hogy a város lakói a fekete, vagy szürke gazdaságból pótolják azokat a hiányzó forrásokat, amivel igyekeznek életszínvonalukat fenntartani: a kutatás során rákérdeztünk az egyes háztartásokat terhelő adósságokra, illetve arra is, hogy a lakás fenntartáshoz igénybe vett szolgáltatások számláinak rendezését milyen gyakorisággal kellett halasztaniuk forrás szűke miatt.

Ezeket a kiadásokat a köznyelv, mint rezszi azonosítja. Érdekes lesz majd kitérni, a tartalékképzés és a „halasztott fizetés” összefüggéseire is. Az elemzésbe azokat a háztartásokat vontuk be, amelyeknél az adott kiadás jelentkezik, így óhatatlanul alacsonyabb esetszámokkal dolgoztunk ebben a kérdéskörben.

Az adósság kérdésre nem válaszolók aránya alacsony maradt, a kérdezés során, ami arra utal, hogy a válaszadók nem akartak nyilatkozni, a „nem” válasz mögé bújtak, amikor anyagi problémáikról kérdeztük őket.

A kérdezés során két választási lehetőséget ajánlottunk fel, az egyik átmeneti pénzzavar volt (1-2 alkalom), míg a másik a többszöri előfordulásra kérdezett rá.

A szombathelyi lakónépességi minta megkérdezettjei közül legtöbben az áramdíjat nem tudták fizetni egy két alkalommal (7,1%), ezt követi a vízdíj (5,7%), a közös költség (2,3%). Az egyéb szolgáltatások esetében fűtés, gázdíj, szemétdíj. A kölcsönök esetében az alkalmi nem fizetés aránya nem éri el a 2%-ot sem. Az ismétlődő forráshiány miatti nem fizetések közt a leggyakrabban a gázdíj (4,3%) és a távhő fűtés (5,7%) szerepel, ez azért is aggasztó, mert nem egész évben jelentkező kiadásról van szó! Ugyancsak 5,7% számára okoz gondot a lakbér rendszeres fizetése. 4,3% gyakran nem tudja fizetni kölcsönét sem.

A szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében gyökeresen más kép rajzolódik ki. Mind az alkalmi, mind a rendszeres fizetési problémák aránya 10% körüli, vagy

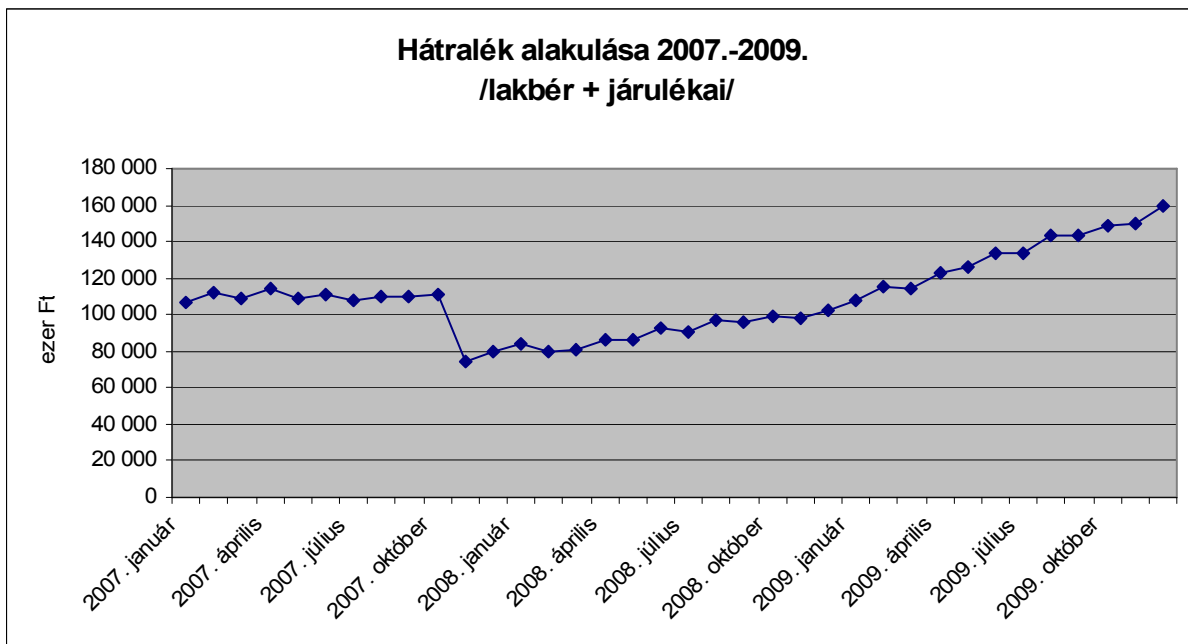
annál magasabb! Az alkalmi fizetési problémák közt az áramdíj aránya a legmagasabb 15,7%, ezt követi a gáz a fűtés, a lakbér, illetve a szemét szállítás tíz százalék körüli értékekkel. Az áramdíj nem fizetése azt is jelenti, hogy a kikapcsolás és visszakapcsolás további anyagi terheket róhat a lakókra.

A gyakori nem fizetés közt a legmagasabb aránya a fűtésnek 21,4% (ami szezonális kiadás!), és a lakbérnek 16% van. A gáz a villany a vízdíj a közös költség szemétdíj gyakori nem fizetése a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők tizedét érinti, érinti és ugyanez az arány jellemzi a lakhatás költségeinek előteremtését is.

A 2007-es vizsgálatban még úgy találtuk, hogy a rendszertelenül fizetők aránya 1-3% az alkalmi nem fizetők között, míg többszörös a folyamatosan nem fizetőknél. A 2010-ben jelzett számok, ahogy ezt fentebb bemutattuk ezt az arányt jóval felülmúlják. A többször nem fizetők 2010-es aránya hasonló a 2007-es alkalmanként nem fizetők arányával a szombathelyi lakónépességi mintában.

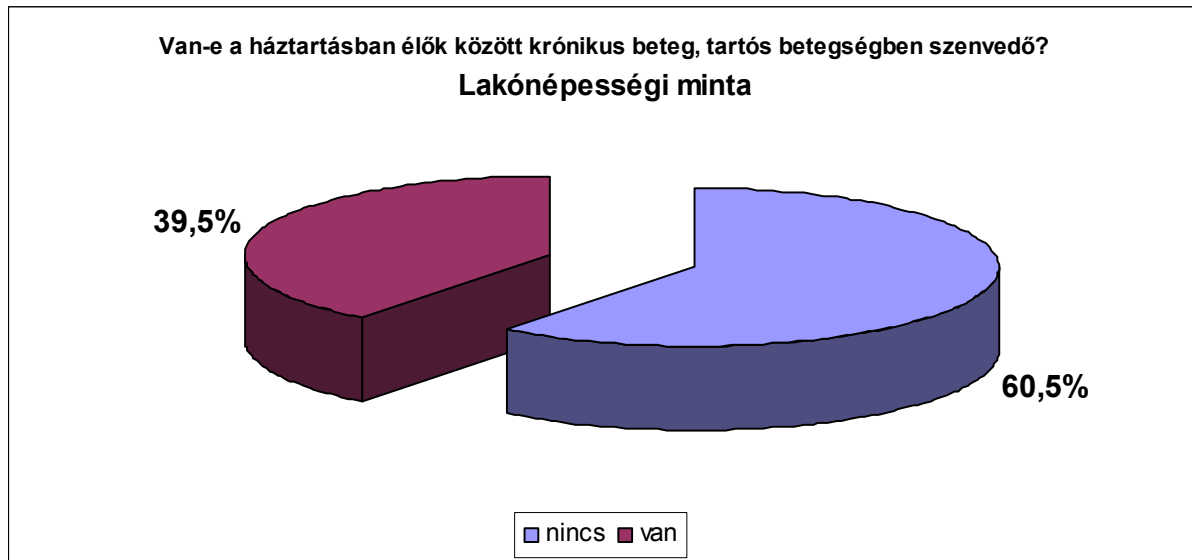
A szombathelyi lakónépességi minta háztartásainak kezdődő megingását jelezheti, hogy van egy réteg amely előbb alkalmanként, később gyakrabban jön pénzügyi zavarba rezszi számláinak kiegyenlítésekor. Másként fogalmazva: ez az összefüggés azt is sejteti, hogy a lakhatás költségeinek fedezésére gyakran kell kiegészítő forrásokat találni. Vagy nem fizetnek, így kikapcsolják a fűtést a világítást, s csak a kitolt határidejű kilakoltatási moratórium ment meg családokat az otthonuk elvesztésétől.

A fenti adatokat látszik igazolni a SZOVA Zrt.-nek a hátralékos háztartásokra vonatkozó néhány adata.

Újfént igazolódni látszik a fentebb már leírt összefüggés, nevezetesen hogy az év közbeni nagyobb kiadásokra nem tudnak félretenni a szombathelyiek, sőt, a lakhatás költségeit is csak nehezen, egyre nehezebben teremtik elő.

Krónikus betegek, demens emberek, fogyatékos emberek a megkérdezett háztartásokban

A háztartások 39,5%-ában él olyan családtag, akinek krónikus betegsége van. Ráadásul adataink azt bizonyítják, hogy a megkérdezett háztartások tizedében ez halmozódik, azaz kettő vagy több krónikus beteg él egy fedél alatt.

A szociális ellátásban részesülők közt ez az adat kis mértékben de nagyobb. A megkérdezett háztartások közül már csaknem minden másodikban, 45,8%-ban él krónikus beteg. Itt is 10%-ban ez halmozódik is, vagyis legalább két fő küzd tartósan

valamely krónikus betegséggel. Bár az egy háztartásra jutó krónikus beteg emberek arányában a két mintában nem találtunk jelentős különbség, ami nem jelenti azt, hogy a „szegénységben élők” egészségesebbek, feltételezzük, hogy körükben kisebb a betegségtudat, a felismerés, kevesebben fordulnak orvoshoz.

Mind két elemzett csoport háztartásaiban kb. 5% arányban él fogyatékkal élő családtag. Ez az adat megegyezik a népességben megjelenő fogyatékos emberek arányával. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon 577 ezer fogyatékos ember élt, a népesség 5,7 százalékáa.

A lakónépességi minta és a szociális szolgáltatást igénybevevők mintája között eltérés nincs. A szociális szolgáltatásokban bennlévők között is ugyanolyan arányban jelennek meg a fogyatékos emberek.

Demens betegről az alapsokaság esetében 651 válaszadó közül nyolc, míg a szociális ellátásban részesülő 485 válaszadónk közül 7 tett említést, a lekérdezett háztartásokban élők 0,2%. Ez a szám rendkívül alacsony. Az enyhe értelmi hanyatlás a 65 év feletti magyar népesség 10-15%-át érinti, a súlyosabb kórkép a lakosság 1%-át. A megyében illetve a szombathelyi kistérségben házi orvosok és a kórház adatai alapján a demens betegek száma eléri az 500 főt. Az alacsony számnak két oka lehet, egyrészt a betegség eltitkolása, hisz ez a kórkép fokozatos leépüléssel jár, amit még ma is szégyenként élnek meg a családok, másrészt a kórképnek különböző szakaszai vannak, s a felismerés csak a későbbi szakaszban válik markánsná. Az alkoholproblémát négyen vállalták a kérdező biztos előtt. A szociális ellátásban részesülők között ez az arány 3%. ez jóval alacsonyabb mindkét csoportban, mint az országos átlag. Óvatos becslés szerint Magyarországon kb. 800.000-1.000.000-ra tehető az alkoholbetegek száma, de vannak akik számukat 1,5 millióra becsülik. A becslést nehezíti, hogy rejtett betegségről van szó: az érintettek többsége nem fordul orvoshoz, de a családtagok sem, ezért a függőséget csak a legutolsó stádiumban lehet felismerni, vagy sohasem diagnosztizálják hivatalosan.

Összegzés

Kérdőívünk utolsó kérdéseként arra voltunk kíváncsiak, hogy a háztartással kapcsolatos részletes kérdezés után, sok-sok információ felelevenítését követően a megkérdezettek hova tudnák besorolni a háztartásukat egy hétfokozatú skálán, amelyben az egyes érték a legrosszabb, a hetes a legjobb. A hétfokú skála használatának előnye az iskolából ismert ötös osztatú skálával szemben, hogy a középérték nem evidens, így könnyebben elkerülhető a középre húzás veszélye.

A két vizsgált csoport helyzetértékelése alaposan eltér. A szociális ellátásban részesülők közül minden ötödik (19,4%) míg az alapsokaság kérdezettjei közül 5,8% választotta legrosszabb értéket. A különbség csökken, de még kétszeres, ha a „kettes” értéket nézzük. Hiszen az ellátásban részesülők közül csaknem minden negyedik (23,7%), míg az alapsokaságból minden tizedik (11,1%) jelölte ezt az értéket. Három értékek aránya 28,7% és 35,9% a két vizsgált csoport közt.

A szociális ellátásokban részesülők közül az első három kategóriában van a válaszadók csaknem háromnegyed (71,8%), míg az a lakónépességi minta több, mint a fele (52,8%).

Az elemzők a hetes osztatú skála középértékének a négyes értéket vehetjük. Ez a szociális szolgáltatást igénybe vevő válaszolók közt egy további ötöd, míg az alapsokaság bő harmada (35,9%). A „jó” értékek (5,6,7) közti eltérés kétszeres az alapsokaság javára, de e három érték együttes aránya ott sem haladja meg a tíz százalékot.

Érdeemes egy pillantást vetni, a háztartás jövedelmeiből, hogy tud megélni; és az általános helyzetértékelő kérdéseinkre adott válaszokra. Mind a két vizsgált sokaság az általános helyzetét rosszabbnak ítéli meg, mint amilyenek anyagi helyzetét látja. Ez erősebb tendencia a szociális szolgáltatásokat igénybe vevők esetében, de az alapsokaság estében is jelen van. Másként fogalmazva az egyre romló életkörülmények hatásra egy általános rossz hangulat van jelen, amely nem függ a jövedelmi helyzettől, és társadalmi státusztól sem.

A 2007. évi vizsgálathoz képest valamelyest növekedett a háztartásonként az egy főre jutó jövedelem, ám ezt - ahogy már utaltunk rá - elnyelte a 2007-2010 közti infláció, amely még jobban sújtotta a szociális szolgáltatásokat igénybevevőket. Ezért a szombathelyiek jó része úgy éli meg saját helyzetét (úgy éli életét), hogy jövedelméből egyre nehezebben tud megélni, sőt sokak számára ez egy(re) kilátástalan(abb) küzdelem a holnapért, a napi megélhetésért. Évközbeli tartalékképzésre az alapsokaságban megkérdezettek kétharmada, a szociális szolgáltatói minta kilenc-tizede nem képes. Az objektív szegénység és a relatív szegénység érzet közötti diszkrépancia nőtt.

A jövedelmi viszonyok és a makrogazdasági folyamatok, azt vetítik előre, hogy akik ma még az átlagos és a szűkös lét határán billegnek, folyamatosan, tartósan lecsúsznak, „perspektívájuk” a kilátástalanság lett.

További lehetséges társadalom szerkezeti irány, hogy az amúgy sem széles középréteg vagyonát felélve egyszerűen eltűnik, amelynek első jele, hogy a 2007-es vizsgálatkor az egy főre jutó 120.000 Ft volt a jövedelmi elitbe kerülés határa, ez az összes válaszok 5%-a volt. 2010-ben a 2007-es 120.000 Ft/fő az inflációs hatásokat számolva közel 150.000 Ft/fő jövedelemnek felelne meg. Kategóriáink között a 140.000 Ft/fő szerepel, ami fölé az összes válaszok 3,8%-a került.

Csak sejtés szintjén működő feltételezésünk, hogy sokan (egyre többen) a fekete vagy szürke gazdaságból pótolják jövedelmüket, és ezt viszonylag rendszeresen teszik. Ezt a megállapítást a következő tényekre alapozzuk: a minimálbér alatta marad a létminimumnak. Továbbá ha az inflációs rátát a felmérés során kapott jövedelmekre vetítjük, akkor a megélhetésükkel elégedetlenek a szűkösségben élők arányának sokkal nagyobbak kellene lennie. Különösen igaz ez a szociális ellátásokban részesülőkre. Úgy látjuk, hogy a rendszerváltás óta az egyik legnagyobb probléma, hogy a feketegazdaság szűkítése alig történt meg. Így a szegények számára a megélhetés forrása az feketegazdaság önkiszákmányoló, „vadkapitalista” bizonytalanságot jelentő gazdaság adja inkább a megélhetési forrást, mint a

forrásszűkében lévő szociális ellátások. Ennek a következménye, hogy ma emberek illegális jövedelmekből képesek élni, sőt, jól élni.

Ma a háztartások kiadásszerkezetében meghatározó az élelmiszer és a lakhatás költsége.

Összességében tehát egy szegényedő társadalomstruktúrát találtunk, amely jövedelmi viszonyoktól függetlenül erőforrásainak nagy részét a napi megélhetési problémákra fordítja. Meggyengültek a klasszikus középosztály társadalmi pozíciói. Iskolázottságban, általában kulturális státuszában még stabil, de jövedelmei egyre zsugorodnak. Ha ez a tendencia nem áll meg, akkor egy, a harmadik világ társadalmaira jellemző társadalomszerkezet alakulhat ki, amelyben nagyon sok a szegény és van egy vékony, kifejezetten gazdag réteg.

Ezért különösen aktuális, hogy a szociális ellátó rendszer, amelyet a fenti társadalmi folyamatok kihívásai válaszként elé állíthatnak, a jövőben milyen állapotban van, milyen szakmai, működési potenciáljai vannak, mennyire felel meg az őt használók elvárásainak, mennyire hatékonyak és hatásosak.

Szociális, gyermekvédelmi, gyermekjóléti ellátások, szolgáltatások helyzete Szombathely városban

A szociális térkép készítése során azt is fontosnak tartottuk, hogy a város társadalom képe, demográfiai, iskolázottsági stb. jellemzői mellett a rendelkezésre álló adatok birtokában bemutassuk a jelenlegi szociális ellátórendszert, mégpedig olyan összefüggésben is, hogy a használók hogyan vélekednek az ellátásokról. Továbbá felvállaltuk, hogy a szociológiai megállapítások és az ellátórendszer jellemzői alapján megfogalmazzuk azokat a javaslatokat, amelyek kapcsán hosszabbtávú fejlesztések indíthatók.

A pénzbeli és természetbeni juttatásokról

Szombathely megyei jogú város Az Sztv. és Gyvt. által kötelezően előírt, törvényben meghatározott feltételek mellett az alábbi pénzbeli és természetbeni ellátásokat biztosította a vizsgált időszakban.

- ~ ápolási díj (a súlyosan fogyatékos és vagy a 18. életévét be nem töltött tartósan beteg személy ápolása)
- ~ közgyógyellátás (alanyi és normatív)
- ~ időskorúak járadéka
- ~ köztemetés
- ~ normatív, alanyi jogú lakásfenntartási támogatás
- ~ rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény
- ~ rendszeres szociális segély
- ~ rendelkezésre állási támogatás
- ~ egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság
- ~ kiegészítő gyermekvédelmi támogatás
- ~ óvodáztatási támogatás
- ~ temetési segély
- ~ átmeneti segély
- ~ rendkívüli gyermekvédelmi támogatás.
- ~ önkormányzati lakásfenntartási támogatás
- ~ fűtési támogatás,
- ~ adósságkezelési szolgáltatás
- ~ közgyógyellátás (méltányossági)

A támogatások és ellátások iránti igény, illetve a kifizetések az elmúlt években az alábbiak szerint alakultak.

2007. évben: 4.268 esetben, 2008. évben 4.861 esetben, 2009. évben pedig már 10.236 esetben igényeltek a rászorultak átmeneti segélyt. 2010. évben már a korábbi évet meghaladóan 11.123 esetben kellett ezen támogatási forma iránti igényt vizsgálni.

E jogcímen kifizetett támogatásra 2010. évben összesen 58.500.952 Ft-ot használt fel a város, az alábbi juttatások formájában: kamatmentes kölcsönre: 12.640.575 Ft-ot, átmeneti segélyre: 10.868.877 Ft-ot, gyógyszervásárlási utalványra: 4.116.500 Ft-ot, tüzelővásárlási utalványra: 875 000 Ft-ot, étkezési utalványra pedig : 30.000.000 Ft-ot. A tartósan munkanélküli személyek száma a recesszió időszakában az elmúlt évekhez képest megsokszorozódott, így a rendszeres szociális segélyre, majd a RÁT-ra jogosultak száma is jelentősen megnövekedett, ami a támogatások növekedését is jelentette.

Míg 2009. december 31-én 852 fő volt tartós munkanélküli, addig 2010. december 31-én az ellátottak száma már 972 fő volt. A 972 főből 133 fő részesült rendszeres szociális segélyben, 131 fő vett részt közfoglalkoztatásban, 708 fő részére pedig rendelkezési támogatást állapított meg az önkormányzat. 2009. évben RÁT támogatásra 214.751.385 Ft került kifizetésre, 2010. már 273.941.192 Ft.

Jelentős emelkedést mutatott a temetési segélyt igénybevevők száma is. 2008. évben 99 fő, míg 2009. évben 124 fő, 2010. évben 186 fő igényelte a hozzátartozó eltemettetéséhez a támogatást. Emellett nőtt a köztemetések száma is. 2008. évben 34 esetben, 2009. évben 47, 2010. évben pedig már 49 esetben került sor köztemetés elrendelésére. Köztemetésre 2009. évben 4.852.871 Ft-ot, 2010. évben pedig már 10.796.521 Ft-ot fordított kellett fordítani.

Ápolási díjat a hatóság 2008. évben 137 fő esetében, 2009. évben pedig már 161 fő esetében állapított meg 2010. évben számuk tovább emelkedett, 242 fő lett. Az alanyi fokozott ápolási díj 53.941.967 Ft összegben terhelte a város költségvetését.

A közgyógyellátást igénylők száma is emelkedett 2009. évben 409 db, 2010. évben pedig 430 db közgyógyellátási igazolvány került kiállításra. Ez összefüggésbe hozható a gyógyszer ár emelkedésekkel.

A lakásfenntartási támogatás megállapítására 2010. évben 3.147 esetben került sor. Ez az esetszám kevesebb, mint az előző években. (2005. évben 3.202 db, 2006. évben 3.561 db, 2007. évben 3.392 db, 2009. évben 3.407 db kérelem volt). A csökkenő

igénybevétel ellenére továbbra is jelentős kiadást jelent a lakásfenntartási támogatásra fordított önkormányzati kifizetés, amelynek összege 2010. évben 65.961.918 Ft volt.

A lakásfenntartási támogatás mellett az ügyfelek 2010-ben is igénybe vehették az adósságcsökkentési támogatást. Ezt a támogatást igénylők száma is folyamatosan emelkedik, 2008. decemberében 109 fő, 2009. decemberében 106 fő volt 2010. decemberében már 170 fő részére folyósítottak adósságcsökkentési támogatást. Erre a központi támogatással együtt több mint 17 millió forintot költöttek. (A város által kifizetett támogatás összege 2009. évben 937.026 Ft, míg 2010. évben 1.905.790 Ft volt.)

A fentiekben nem említett, egyéb ellátásokra (időskorúak járadéka, kiegészítő lakásfenntartási támogatás, jubileumi támogatás, baba-mama szobátámogatás, fűtési támogatás) az önkormányzat a saját költségvetés terhére 2010. évben összesen 1.248.398 Ft-ot fizetett ki, ami jelzi, hogy ezt a támogatást igénylők száma alacsony volt.

A városban 2010. január elsején 14.836 fő, a lakosság 19%-a volt a 0-18 éves. A 0-18 éves korosztály körében az alábbi gyermekvédelmi és gyermekjóléti pénzbeli és természetbeni juttatások kerültek kifizetésre. A gyermektartásdíj megelőlegezése 2009-ben 44 kiskorút 20.854.000 Ft összegben, 2010-ben pedig már 55 kiskorút, 25.136.000 Ft összegben érintett.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményt az elmúlt évben 2206 fő, 23.623.400 Ft összegben kapott. Ez a támogatási forma az előző évhez viszonyítva mindegy 160 fővel, s majd 2.000.000 Ft-tal növekedett. (2009-ben 2. 146 fő részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben évi két alkalommal, 21. 877. 300 Ft.) összegben.

Kiegészítő gyermekvédelmi támogatás 19 főt érintett, 2009-ben 21 főt, s a kifizetett összeg egyik évben sem, érte el a Kettőmillió forintot. (2009. évben 1.783.815 Ft, 2010-ben 1.916.160 Ft

Rendkívüli gyermekvédelmi támogatást 2010-ben 332 esetben nyújtott a hatóság 1.452.900 Ft összegben. 2009-ben ezzel szemben még csak 211 esetben 969.500 Ft értékben került megállapításra ez az ellátás.

A természetbeni juttatások címen összesen 376 gyermek jutott támogatáshoz. Az étkezés címén kifizetett összeg 5.127.000 Ft volt.

2010-ben 3 fiatalnak állapítottak meg otthonteremtési támogatást, amelynek összege 2.756.000.- Ft volt, 2009-ben ez 11 fiatalot érintett, 10.940.000.- Ft összegben.

A szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátásokról

A város a szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi szolgáltatások többségét saját fenntartású intézményekben biztosítja. Ezek:

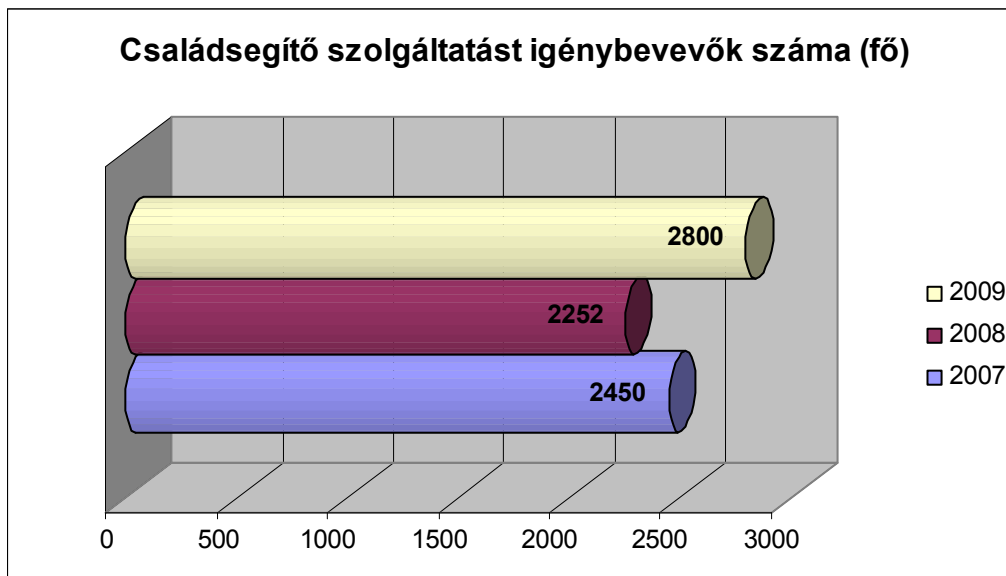
- ~ étkeztetés,
- ~ házi segítségnyújtás,
- ~ családsegítés,
- ~ jelzőrendszeres házi segítségnyújtás,
- ~ nappali ellátás: idősek klubja.
- ~ gyermekek napközbeni ellátása,
- ~ gyermekjóléti szolgálat,
- ~ helyettes szülői hálózat,
- ~ gyermekjóléti központ,
- ~ családok átmeneti otthona
- ~ idősek gondozóháza

Ellátási szerződés keretében biztosítja a

- ~ támogató szolgáltatást
- ~ utcai szociális munkát
- ~ közösségi ellátásokat (szenvedélybetegek közösségi alapellátása, pszichiátriai betegek közösségi alapellátása, szenvedélybetegek részére nyújtott alacsonyküszöbű ellátás)
- ~ nappali melegedőt,
- ~ fogyatékos személyek nappali ellátását
- ~ pszichiátriai betegek nappali ellátását
- ~ szenvedélybetegek nappali ellátását
- ~ hajléktalan személyek átmeneti szállását, éjjeli menedékhelyét
- ~ szenvedélybetegek átmeneti otthonát
- ~ fogyatékos személyek gondozóházát
- ~ gyermekek átmeneti otthonát,
- ~ hajléktalanok otthonát
- ~ és gyermekotthont.

A város szociális és gyermekjóléti, gyermekvédelmi ellátását döntően meghatározza az a tény, hogy szinte minden szolgáltatást érintően kistérségi feladatokat is ellátnak a szolgáltatók.

A családsegítő szolgáltatást igénybevevők száma 2007-ben 2.450 fő volt, 2008-ban volt, 2.252 fő, 2009-ben pedig 2.800 fő. A növekedés okát elsősorban a negatív munka-erőpiaci folyamatokban kell keresni. A tartós munkanélküliség miatt sokan kerültek szorult anyagi helyzetbe, a hiteleik, adósságaik kezelésére e szolgáltatás kínál lehetőségeket.

2008-ban a szolgáltatót elsősorban információkérésért keresték fel az ügyfelek, 2009-ben már elsősorban munkanélküliség miatt kértek segítséget, de az anyagi problémák miatt megjelenők száma is magas (2008-ban 196 fő, addig 2009-ben 394 fő volt)

Fontos kiemelni, hogy 2009-ben a családsegítő szolgálatokhoz fordulók közül a krízishelyzeteket megéltek száma a háromszorosára növekedett, 93 főről 290-re, ami jelzi, hogy az emberek erőforrásai a problémák megoldásában kimerülőben vannak.

A probléma, amivel felkeresték a családsegítő szolgálatot			
		2008 (fő)	2009 (fő)
Anyagi probléma		196	394
Ügyintézéshez való segítségkérés		231	282
Foglalkoztatással való problémák		470	1088
Életviteli problémák		89	52
Információkérés		1020	783
Egyéb hozott probléma		246	201
ebből	Családi, kapcsolati	119	75
	Mentális	51	36
	Gyermekneveléssel kapcsolatos	11	10
	Egészségkárosodással kapcsolatos	65	80
Összesen		2252	2800
Összesből krízishelyzet		93	290

Étkezésben részesülők száma a városban 2008-ban 1.702 fő, 2007-ben 1.589 fő, 2006-ban 1.660 fő, 2005-ben 1.618 fő, 2004-ben 1.485 fő, 2003-ban 799 fő volt. Láthatóan az évek során ez a szolgáltatási forma jelentősen növekedett, 2009-ben az igénybevevők száma már 2009 főre növekedett.

Házi segítségnyújtást 2009-ben Szombathelyen 240 fő vett igénybe, 2008-ban 244 fő volt. Az igénybevevő száma az évek során folyamatosan csökkent: 2007-ben 267 fő, 2006-ban 298 fő, 2005-ben 298 fő volt.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtásra 2008-2009-ben, a lakosság 0,1%-a tartott igényt.

Az utcai szolgálat évente átlagosan közel 70-80 emberrel került kapcsolatba. A hajléktalan emberek többsége csak ideiglenesen tartózkodott az utcán, de növekedett azok száma, akik életvitelszerűen, tartósan és több éve élnek közterületeken.

Pszichiátriai betegek közösségi gondozásában 2007-ben 4 fő, 2008-ban csupán 2 fő részesült. Jelenleg a 40 lakosságára kiterjedően 80 főt lát el a szolgáltató, közülük alig több, mint 50%-a él a városban. A szenvedélybetegek közösségi ellátását átlagosan 65-65 fő veszi igénybe.

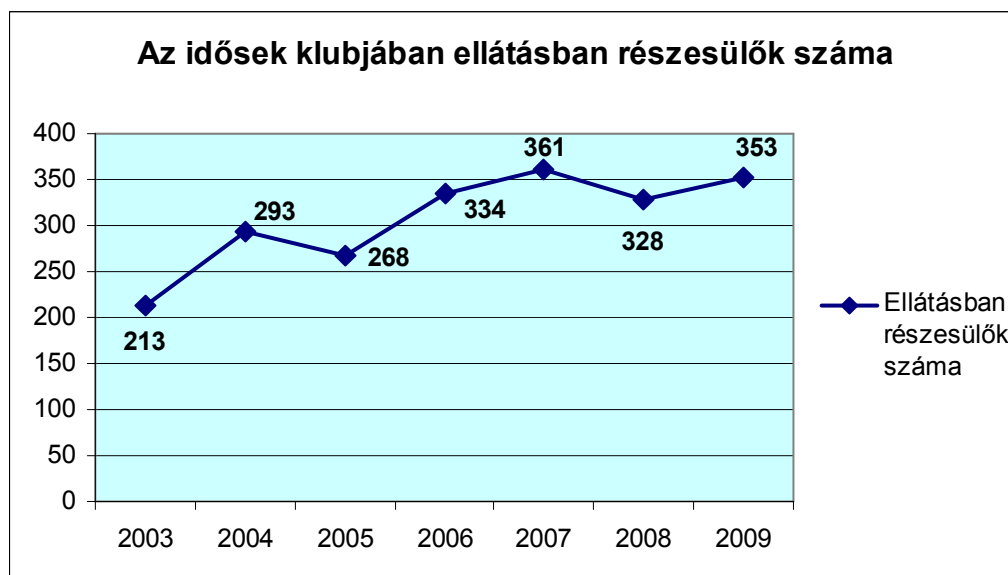
A támogató szolgáltatást igénybevevők többsége szombathelyi lakos. 2009-ben 72 fő, 2010. június 30-ig pedig 93 fő. A szolgáltatást igénylők között a magasabb arányban a 18-62 évesek vannak, csupán egynegyede 62 év feletti, illetve kevesebb, mint egynegyede 18 életévnél fiatalabb.

A támogató szolgáltatást igénybevevők többsége mozgássérült, értelmi fogyatékos és látássérült ember, s csupán néhány fő a halmozottan fogyatékos, autista, hallássérült ember.

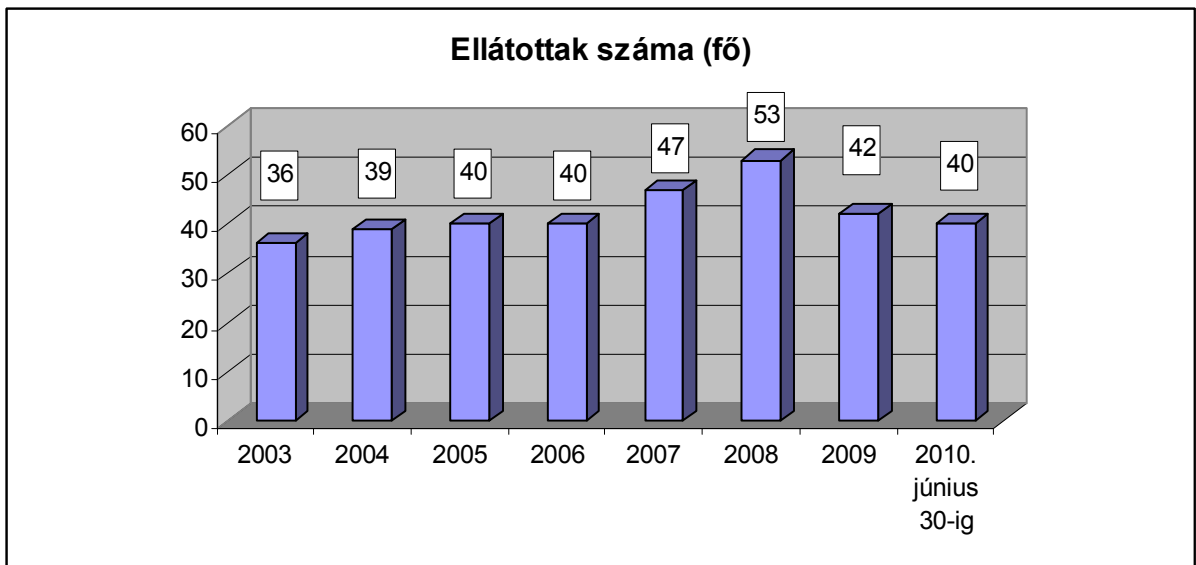
Az ellátási létszámok alakulását ma már nem elsősorban az igény, hanem a befogadás során kapott feladatmutató nagysága dönti el. A szolgáltató elmondása alapján gyakori, hogy a jogosult azért nem veszi igénybe a szolgáltatást, mert nem tud, vagy nem akar érte fizetni.

A nappali ellátásokban megjelenők között ott találjuk az idős embereket, a fogyatékos embereket, a pszichiátriai és szenvedélybetegeket, a hajléktalan embereket.

Az idősek klubjában ellátásban részesülők száma az elmúlt hat esztendőben több mint 10%-kal növekedett, ez nagyjából megegyezik az idős korosztály össznépességén belüli arányának növekedésével. (2003-ban 213 fő, 2004-ben 293 fő, 2005-ben 268 fő, 2006-ban 334 fő, 2007-ben 361 fő, 2008-ban 328 fő, 2009-ben 353 fő)

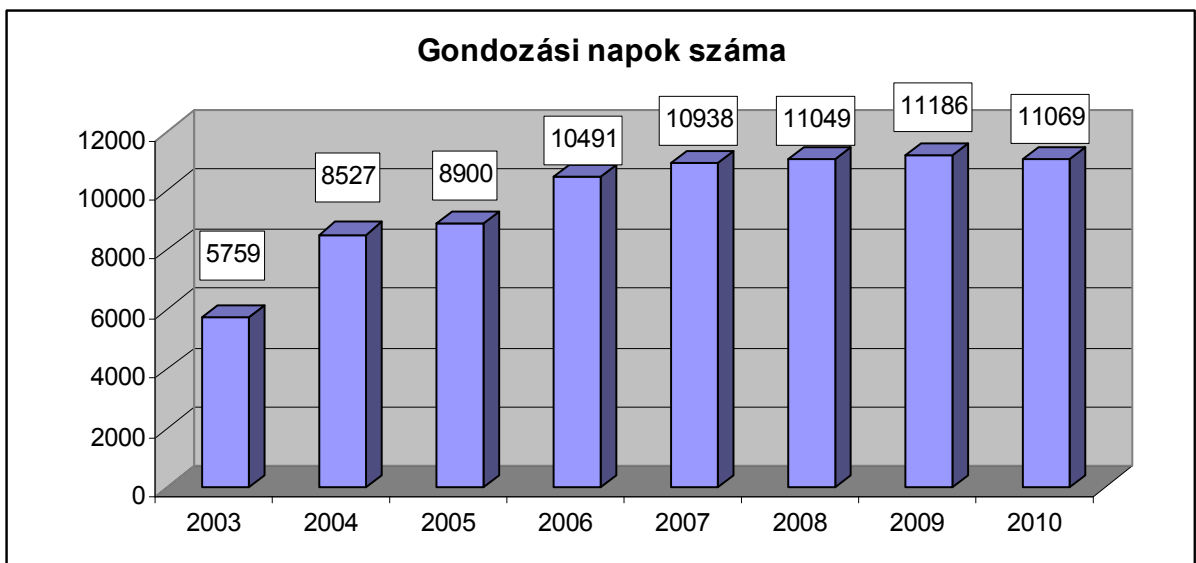

A fogyatékos emberek száma a nappali ellátásban 2003-2008 között folyamatosan emelkedett, majd 2009-es évben némileg csökkent. 2010. június végéig a városban működő nappali ellátó szervezet 40 főt látott el.

Pszichiátriai- és szenvedélybetegek nappali intézményében a szolgáltató 20 fő szenvedélybeteget és 10 fő pszichiátriai beteget tud fogadni.

A nappali melegendő szolgáltatásait igénybevevők száma a 2008. évig folyamatos növekedett, (2003-2008 év között 91%-kal). Az elmúlt 2 évben viszont már viszonylagos állandóságot mutat az igénybevevői létszám.

Valamennyi nappali ellátó intézményről elmondható, hogy a működési engedély erejéig fogadja az ügyfeleket. Ma nem igazán tudható, hogy mekkora az a létszám, amelyik kimarad az ellátásból.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények egy jelentős része csak kistérségben, de a megyében is elsősorban Szombathely városban működik. Ezeket az ellátásokban megjelenő férőhelyeket is a nappali intézményekhez hasonlóan az ellátási kötelezettség, s az elmúlt évek pályázati lehetőségei hívták életre, s kevésbé a probléma nagysága. Ezek közül az intézmények közül a hajléktalan emberek, a szenvedélybeteg emberek valamint az autista emberek ellátására szerveződők megyei feladatokat is ellátnak, ami további terheket ró fenntartókra és működtetőkre egyaránt.

Az idős emberek átmeneti otthona (gondozóház) pedig csak szombathelyi lakcímmel rendelkezőket fogad.

A hajléktalan emberek éjjeli menedékhely szolgáltatásait igénybevevők száma 2007-ig folyamatosan, és jelentős arányba növekedett, 2007-től azonban ezt a szolgáltatást igénylők létszáma csökkent. 2010-es évben az éjjeli menedékhely szolgáltatásait már csak 207 fő vette igénybe. A kihasználtság a csökkenés ellenére több, mint 100%. Az igénybevevők között egyre többen vannak, akik hosszabb időt töltenek el a szálláson, mintegy „berendezkedtek” erre az életmódra.

A hajléktalan emberek részére szervezett átmeneti elhelyezést nyújtó szállás is minden évben 100% feletti kihasználtsággal működött. Az igénybevevők száma minden évben meghaladta az engedélyezett férőhelyszámot.

Átmeneti szállást igénybevevők

	2003	2004	2005	2006	2007.	2008.	2009	2010
Szolgáltatást igénybevevők (fő)	102	127	117	115	82	151	121	102

A szolgáltatást igénybevevők körében többségében 45 éven felüliek korosztály jelent meg, 2/3 volt 45 éven felüli (2008. évben 55,4%).

Ebben az ellátásban megjelennek a pszichiátriai beteg, szenvedélybeteg, fogyatékos és/ vagy idős emberek is, de az ellátórendszer e problémákra nem differenciált.

Az időskorúak gondozóházában 2003-ban 44 fő, 2004-ben 47 fő, 2005-ben 40 fő, 2006-ban 35 fő, 2007-ban 33 fő, 2008-ban 35 fő, 2009-ben 40 fő nyert elhelyezést. A szolgáltatás iránti igény csökkenésének oka, hogy egyre kevesebben tudnak bekerülni, ugyanis az ellátottak többsége tartósan ápolásra-gondozásra szorul, a bentlakásos intézményekben pedig hosszú a várólista. Ezért ez az ellátási forma sokszor végleges elhelyezést jelenthet.

Az ellátásban ma még nem nagyon tudnak megjelenni a demens betegek, pedig számuk egyre növekszik. Szombathelyen a megyei kórház Pszichiátriai Osztályának nyilvántartása alapján 2009-ben a betegségben 380 fő volt érintett, a házi orvosok szerint 426 fő demens ember fordult meg a rendelésen, 2010. első felében pedig már 426 főt tartottak nyilván.

A fogyatékos személyek átmeneti elhelyezését Szombathely várossal kötött feladat ellátási szerződés keretében a Johanneum Evangélikus Diakóniai Központ biztosítja, 2 főt lát el.

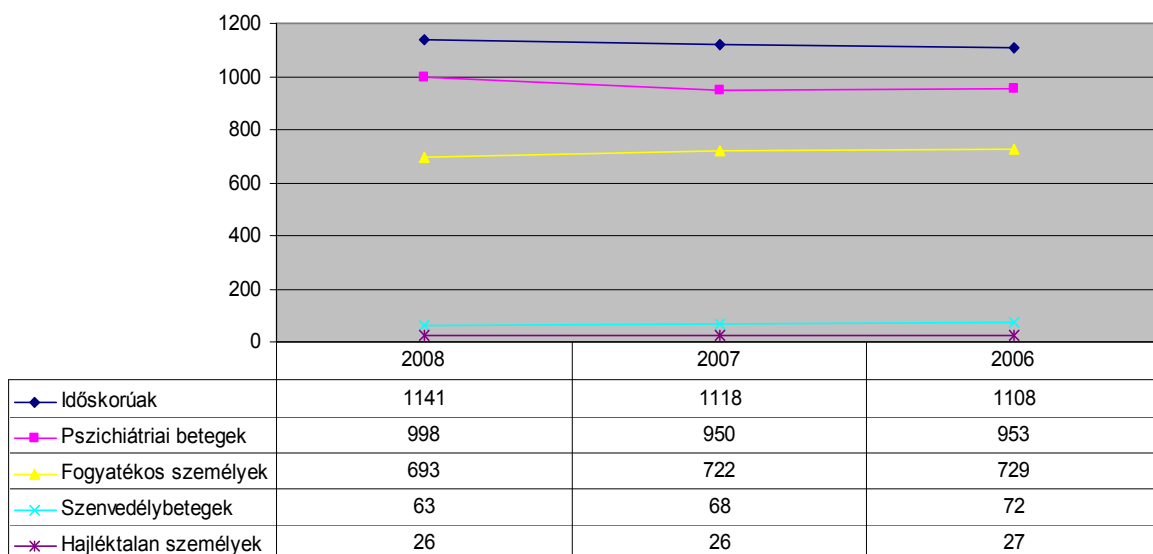
Az autista emberek ellátását 10 fős lakóotthonban a Holnap Háza – autista lakóotthon - biztosítja.

Hársfa-ház Szenvedélybetegek Átmeneti Otthona 16 férfi szenvedélybeteg számára nyújt ellátást.

Tartós bentlakásos intézményi ellátást a várossal kötött ellátási szerződés keretében csak a hajléktalanok otthona nyújt 26 férőhelyen. A kis létszámú férőhelyen az önmagukról nem vagy csak részben gondoskodni képes hajléktalan emberek elhelyezésére nyílik lehetőség, de csak korlátozott számban, s csak a legproblémásabb eseteket tudja fogadni a szolgáltató.

A fentiekén túl tartós bentlakásos intézményi elhelyezést biztosító szolgáltató a város fenntartásában, vagy szerződéses ellátásában nem működik. Az egyes igénybevevői csoportok a megyei intézményekben juthatnak ellátásokhoz.

Bentlakásos intézményekben ellátottak száma, Vas megye (fő)

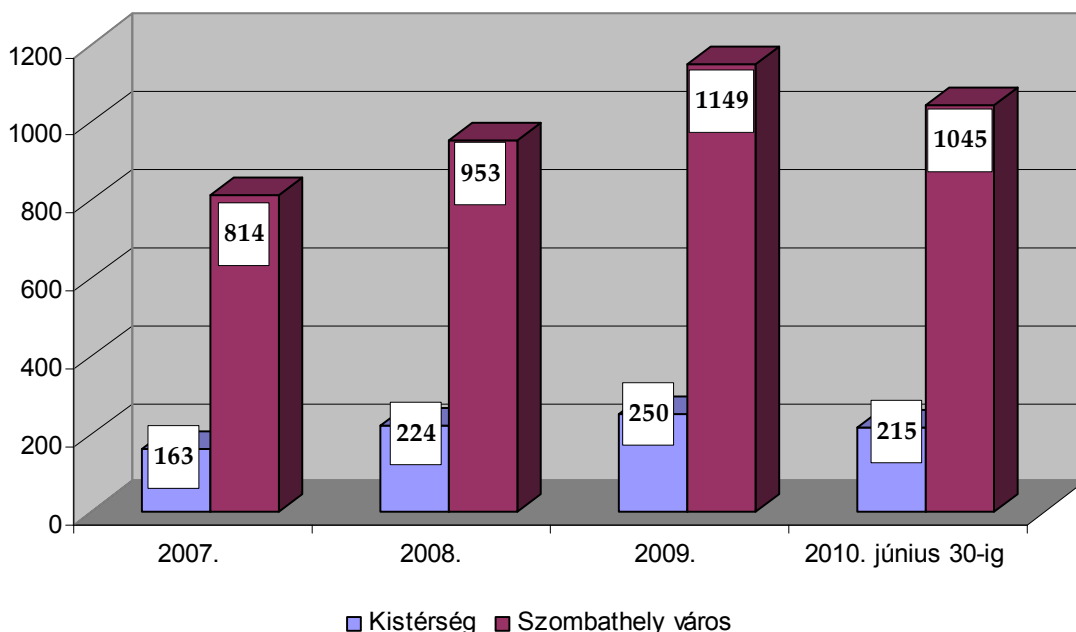

Az 1993. évi III. törvény a szociális intézményekben lehetővé tette az intézményi jogviszonnyal rendelkezők foglalkoztatását. A városban 3 szervezet végzi a foglalkoztatást, így több mint 100 fogyatékos, szenvedélybeteg, pszichiátriai és hajléktalan ember jut munkához.

Szombathelyi kistérségben a három éven aluli gyermekek napközbeni ellátását a 494 férőhelyen biztosítják. Az ellátást igénylő gyermek száma pedig 586 fő volt. A zsúfoltság oka elsősorban az, hogy a kistérség településein megszűntek a bölcsődék, s a környező településekről Szombathelyre bejáró dolgozó szülők – bejelentett lakcímet szerevezve – Szombathelyre íratják be gyermekeiket. Ha csak szombathelyi illetékességű gyermeket kellene ellátni, a jelenlegi férőhelyszám kielégítő lenne.

A gyermekjóléti szolgáltatást igénybevevők száma ugyancsak folyamatosan emelkedik, az igénybevevők több mint 2/3-a a megyeszékhelyen él.

A gyermekjóléti szolgáltatást igénybevevő gyermekek száma (fő)

A helyettes szülői hálózat iránti igény a városban minimális, 2009/2010-ben 1-1 fő volt.

Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzatának Közgyűlése 1998 óta Vas Megye Önkormányzatának Közgyűlésével kötött feladat-ellátási szerződés alapján a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Gyermekotthon intézményben biztosítja a gyermekek átmeneti otthonban történő gondozását.

Az otthonban ellátott kiskorúak száma 2006. évtől folyamatosan növekszik. Számuk 2006-ban 80 fő, 2007-ben 99 fő, 2008-ban pedig már 105 fő volt.

A családok átmeneti otthonában 2003-tól 2005-ig az ellátott kiskorúak száma emelkedett, majd 2006-ban csökkent. 2007 és 2008 között újabb emelkedést mutatott az igénybevétel, majd mutatott, majd 2009-ben ismét jelentősen le csökkent. 2009-ben 40 férőhely szűnt meg, aminek következtében az igények is mérséklődtek. 2010 júniusáig 35 kiskorút láttak el.

Milyen szociális szolgáltatásokat vettek igénybe a lakónépességi mintába bekerültek, illetve a szociális szolgáltatást igénybevevők, és milyen ezeknek a megítélése?

Valamennyi, a lakónépességi mintába bekerült megkérdezettnek feltettük azt a kérdést is hogy, milyen szociális támogatást, szolgáltatást vett igénybe.

A legtöbben lakásfenntartási támogatásban részesülnek (14,1%), ezt követi az egészségügyi szolgáltatás (8,9%) , majd az átmeneti segély (7,8%), a közgyógyellátás (7,1%), a rendelkezésre állási támogatás (4,1%), a többi ellátás és szolgáltatás igénybevétele 4,1% és 0% között szóródik.

A szociális szolgáltatásokat és a támogatásokat igénybevevői célcsoportban is legtöbben a lakásfenntartási támogatást (47,4%) vették igénybe, ezt követi az átmeneti segély (38,4%), az étkezés (33,2%), a családsegítés (29,5%), az egészségügyi szolgáltatás (29,3%), a gyermekjóléti szolgáltatás (22,5%), a házi segítségnyújtás (22,3%), a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény (21,4%) áll. A nappali ellátásokat 18,1%, a rendelkezésre állási támogatást, a jelzőrendszeres szolgáltatást 11,1% vette igénybe.

A teljes megkérdezetti körben - lakónépességi minta, szociális szolgáltatások ügyfelei - kevesen voltak, akik az igénybevett szolgáltatások között a rendszeres szociális

segélyt, rendszeres gyermekvédelmi támogatást, a bölcsődei ellátást, rehabilitációs intézményi ellátást, az ápolási díjat, gyermektartásdíjat említették. A szociális szolgáltatásokat igénybevevők alig több, mint 1,5%-a említette a pszichiátriai, szenvedélybeteg ellátást, mint igénybe vett szolgáltatást. A lakónépességi mintában ez 0,8% volt.

A szociális szolgáltatást igénybe vevők szakértői mintájában egy százalék azoknak az aránya, akik temetési segélyben, az átmeneti intézményi ellátásban, a gyermekotthoni ellátásban részesültek. Egy százalék alatti az időskorúak járadékában részesülők, a köztemetést az ápolás-gondozást nyújtó ellátást, az utógondozói ellátást kaptak aránya. Elenyésző számban voltak azok, akik a szolgáltatások közül a támogató szolgáltatást, az otthonteremtési támogatást, az utcai szociális munkát, a gyermekek átmeneti otthoni ellátását, a nevelőszülői ellátást, lakóotthoni ellátást vették igénybe önmaguk vagy családtagjuk részére. Gyermekfelügyeletet, helyettes szülői szolgáltatást egyetlen esetben sem említettek. A lakónépességi mintában a fenti szolgáltatások alig jelennek meg.

A bemutatott igénybevételi arány nem jelenti a szolgáltatások jelentőségének rangsorát, hisz a szolgáltatások egy része pl. a támogató szolgáltatás vagy a nevelőszülői ellátás csak egy szűkebb társadalmi csoportot érint (lásd: a szociális szolgáltatások, és a pénzbeli, valamint a természetbeni ellátások Szombathely városában). A szociálpolitika, a szociális munka ismert ténye, hogy a szolgáltatások iránti igényt a kínálat is gerjesztheti. Ahol van szolgáltatási kínálat, vagy nagyobb mértékű, ott az igénybevevők jobb híján akkor is használóivá válnak, ha az adott szolgáltatás igényeiket kevésbé elégíti ki.

Ezért a válaszok alapján elkészítettük a szolgáltatási rangsort aszerint is, hogy az adott szolgáltatás milyen mértékben oldotta meg az igénybevevő problémáját, illetve az ügyfél miként érzékeli a szolgáltatás vagy támogatás problémamegoldó, problémakezelő képességét. A válaszok elemzése után az alábbi rangsort kaptuk.

A szociális szolgáltatást igénybe vevők mintájában a válaszadók arra kérdésünkre, hogy megoldotta-e a szolgáltatás vagy támogatás a problémáját, legjobbra az étkeztetést minősítették. Az összes igénybevevő (33,2%) 75,8%-ának jelentett hathatós támogatást, s csupán 5,7% mondta azt, hogy nem nyújt segítséget ez a szolgáltatást. A családsegítő szolgáltatást az összes igénybevevő csaknem egyharmada (29,5%) vette igénybe, s közülük minden második ember úgy látta, hogy a szolgáltatás jelentős segítséget jelent, de már 10 % feletti volt azok aránya, akik szerint a szolgáltatás problémamegoldást segítő funkciója nem érvényesült.

Az egészségügyi szolgáltatást az ügyfelek alig több, mint egynegyede említette, de körükben magas volt az e szolgáltatással való elégedettség, 60,4%. Ugyanez mondható el a gyermekjóléti szolgáltatásról, amely az ügyfelek (összes megkérdezett 22,5%-a) 61,5%-nak segített a problémakezelésben, 16,5%-uk viszont úgy látta, hogy ez a szolgáltatás nem járult hozzá a problémamegoldáshoz.

Magas az elégedettség mértéke a házi segítségnyújtás szolgáltatás (66%), az adósságkezelési szolgáltatás (72,6%), a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény (73,1%), valamint a közgyógyellátás (56,6%), továbbá a rehabilitációs intézményi ellátás (57,1%), a gyermektartásdíj megelőlegezése (54,5 %) szociális ellátásokkal.

Kiugróan magas fokú elégedettségről számoltak be a nappali ellátásokat használók (96,6%), a bölcsődei ellátást (80%) valamint az ápolási díjat igénybevevők (83,3%). A mintában mindössze egy-két fő szerepelt, aki a közösségi ellátásokat, temetési segílyt, ápoló gondozói ellátást, támogató szolgáltatást, utcai szolgálatot, utógondozást kapott. Ők 80 illetve 100%-ban voltak elégedettek.

A nappali ellátások vonatkozásában fontos megjegyezni, hogy ez az a szolgáltatás, amelyik a különböző kultúrából érkező, sajátos és differenciált szükségletekkel rendelkező idős embereknek - nem csak a rászorultsági alapon - is lehetőséget kínál.

A magas igénybevétel ellenére elégedetlenek voltak az ügyfelek az átmeneti segílyel; a válaszadók csaknem fele (45,2%) úgy ítélte meg, hogy ez a támogatási forma nem segíti őt a problémája megoldásában. Hasonlóan vélekedtek a megkérdezettek a RÁT-ról is. A válaszadók 44,3%-a nem tartotta elégséges problémakezelési módszernek ezeket a támogatási formákat.

A jövedelem és az átmeneti segíly együttes vizsgálata alapján az alábbi összefüggések fogalmazhatók meg. Az átmeneti segílyt igénylők 81,2% 60.000 Ft.-alatti egy főre jutó jövedelemből él (11,3% - 20.000 Ft/ fő alatt, 45,7% - a 20.001-40.000 Ft között, 24,2%-a pedig 40.001-60.000 Ft között). Ennek a jövedelmi csoportnak az élethelyzetét az átmeneti segílyel nem, vagy csak korlátozott mértékben lehet kezelni, hisz az ő esetükben a mindennapi megélhetés jelent komoly gondot.

Azoknál, akiknél az egy főre jutó jövedelem meghaladja a 60.000 Ft-ot - ők a mintában 18,8%-ot képviselnek - az átmeneti segély valóban az anyagi helyzet pillanatnyi zavarát képes enyhíteni. A mintában megjelentek azok is, akik 100.000 Ft egy főre jutó jövedelem mellett igényelték ezt a támogatást.

A RÁT-ban részesülők 98,6%-ának az egy főre jutó jövedelme 60.000 Ft. Ez az összeg - vannak esetek -, magasabb, mint, amit a jogszabály a jogosultsághoz meghatároz. Ugyanis a RÁT, illetve a bérpótló juttatás egyik jogosultsági feltétele, hogy az igénylő „egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át és vagyona nincs”¹

Valószínű, hogy a megkérdezettek a „fekete vagy a szürke gazdaságban” szerzett jövedelmüket is „bevallották”, illetve túlbecsülték a bevételeiket.

A közösségi és szenvedélybeteg ellátás hatékonyságát a szolgáltatást használók, vagy azok családtagjainak több, mint fele negatívan értékelte. E mögött, valószínű, hogy a jelentős szolgáltatási hiány jelenik meg, ugyanis a városban (a szenvedélybetegek nappali intézményében 20 fő szenvedélybeteget tudnak ellátni, a közösségi ellátás 40 településen 80 főt, a szenvedélybetegek közösségi ellátása pedig átlagosan 65-65 főt képes fogadni.)

Csak egy-egy igénybevevő kapott időskorúak járadékát, vagy vett igénybe köztemetést, otthonteremtési támogatást. Negatív volt az igénybevevők megítélése a gyermekotthoni ellátást illetően.

A magas, vagy kiugróan magas elégedettségi mutatóval rendelkező szolgáltatások és ellátások közül alacsony elégedetlenséget a nappali ellátások, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény (8,7%), továbbá a házi segítségnyújtás (2,8 %) esetében találtunk. Az elégedetlenség legmagasabb értékeit az alábbi támogatások kapcsán mértük: egészségügyi szolgáltatás (12,2%), a gyermekjóléti szolgáltatás (16,5%), az adósságkezelési szolgáltatás (15,8%), a közgyógyellátás (16,5 %)

¹ 1993. évi III. tv.

A szolgáltatások megítélése kapcsán a válaszadók a szolgáltatásokkal való elégedettség, vagy elégedetlenség kifejezése mellett, nem tudom válaszokat is adhattak. A nem tudom válaszok jelentése többféle lehet, kitérés, az egyértelmű állásfoglalás elkerülése, érdektelenség, vagy lehet értékelési dilemma is; de mindenképpen a véleményalkotás elutasítása. A válaszadók magas arányban ilyen véleményalkotást elutasító válaszokat („nem tudja”) adtak a családsegítésre 33,3%, a házi segítségnyújtásra 31,1%, a rehabilitációs intézményi ellátásra 35,7%, a közgyógyellátásra 27,1%, az egészségügyi szolgáltatásra 27,3%, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtásra 24,1%, a rendszeres szociális segélyre, 24,1%, gyermekjóléti szolgáltatásra 22,2%.

Tekintettel arra, hogy ezeknek a válaszoknak a tényleges ítélet tartalmát csak interjú módszerrel lehetne feltárni, csak feltételezni tudjuk, hogy azokban a szolgáltatásokban, ahol a szolgáltatásnyújtás adott állapothoz kötött – pl. jelzőrendszeres szolgáltatás - elképzelhető, hogy még nincs konkrét tapasztalata az ügyfélnek a szolgáltatás hasznosságát illetően, így a nem tudom válasz az „élményhiányból” következik. Azokban az esetekben viszont, amikor a szolgáltatásba való bekerülés azonnali ellátást, vagy támogatást eredményez, az elkerülő válaszok mögött feltételezhetjük az elégedetlenség nyílt felvállalásának hiányát, sőt azt is, hogy ténylegesen nem is volt szüksége az ügyfélnek a szolgáltatásra. Ez utóbbiak azok a potyautasok, akik használják a szolgáltatásokat, igénybe veszik az ellátásokat, de tényleges (valós?) szükséglet nélkül.

A „nem tudom” válaszok között megjelenhet az a probléma is, hogy a szolgáltatás képes ugyan a probléma kezelésére, de csak részben. Pl. a családsegítés és a házi segítségnyújtás esetében feltételezzük, hogy ez a probléma jelenik meg a bizonytalan megítélés hátterében.

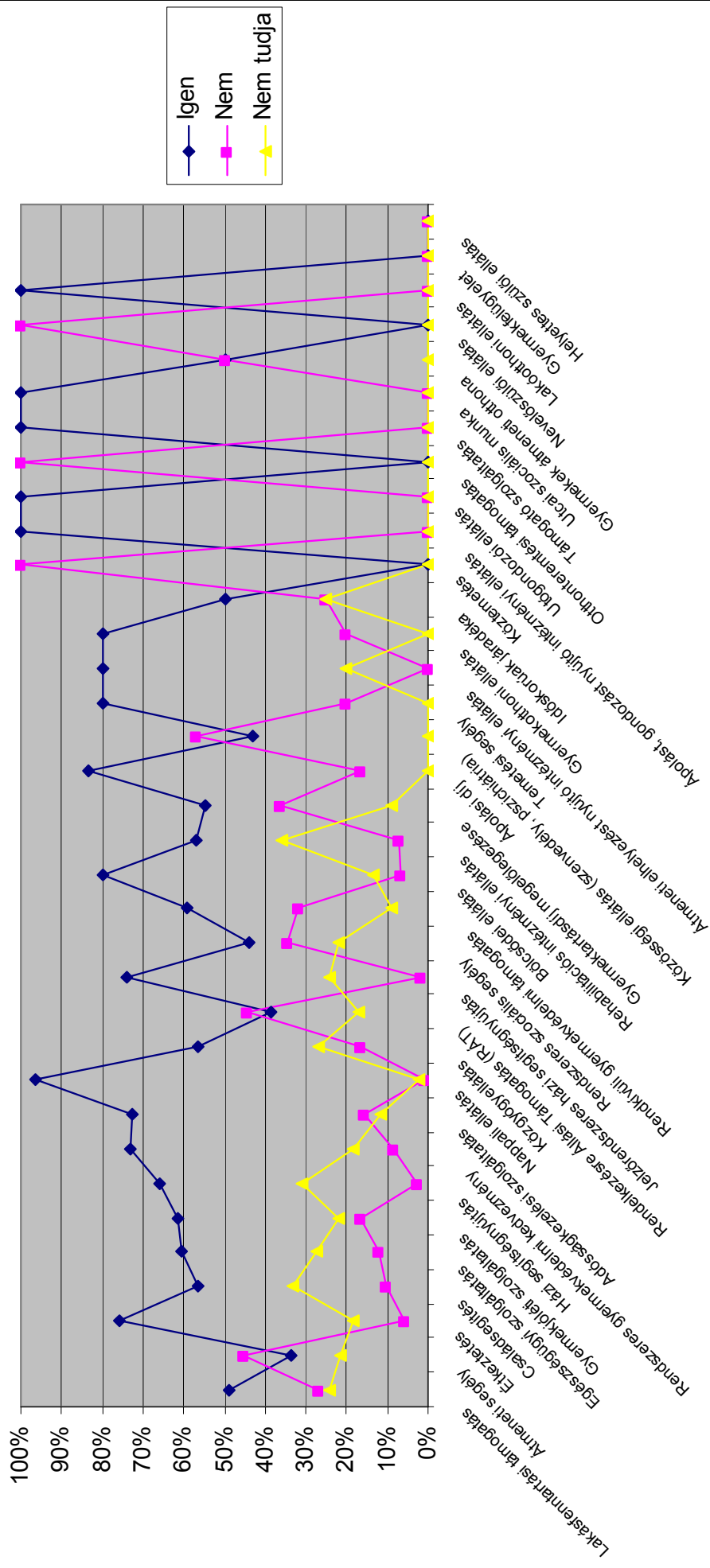
Mire is gondolunk: a házi segítségnyújtás ma csak maximum napi 4 órában képes az otthonában ellátást igénylő részére szolgáltatást nyújtani, de hiányzik a hétvégi, az esti, s gyakran a több órát igénybevevő szolgáltatás is. Köztudott, hogy a beteg idős emberek intézményes elhelyezése csak jelentős várakozás, sorban állás után oldható meg. Ezért nem véletlen, hogy a megkérdezettek az átmeneti elhelyezést nyújtó intézményt jó problémakezelő szolgáltatásként minősítik. Feltételezzük, hogy a családsegítést „ellentmondásos” szolgáltatásként (jelentős a nem tudom válaszok aránya) minősítők bizonytalansága mögött egy olyan összefüggés lenne feltárható, amely szerint olyan szolgáltatások is megjelennek a rendszerben, amelyek nem biztosítanak hatékony kimeneteket.

A munkanélküli emberek beilleszkedési programjához nem kapcsolódik munkalehetőség, vagy az anyagi depriváció, a krízishelyzetek kezelésére a rendszer csak egy bizonyos szintig képes. De ez az ellenmondás jelenthet meg a közgyógyellátásban is, mert az maximum havi 12.000 Ft, ami nem egy esetben nem fedezi a havi gyógyszerigényt.

Ha a válaszokat – igen, nem, nem tudom - együtt vizsgáljuk, akkor készíthetünk egy olyan diagramot, amely alkalmas arra, hogy az egyes szolgáltatások és ellátások iránti keresletet, tényleges szükségletet bemutassuk.

A továbbiakban megkíséreljük feltárni azokat a szolgáltatásokat, amelyeket a többség a „nem és a nem tudom” válaszok ellenére mégis úgy értékeli, hogy a szociális problémáik megoldására megfelelő válaszokat adtak. Ezek a következők: a nappali ellátás, az ápolási díj, a bölcsődei ellátás, az étkeztetés, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, az adósságkezelési szolgáltatás, a házi segítségnyújtás, a családsegítés, a gyermekjóléti szolgáltatás, az egészségügyi szolgáltatás, a temetési segély, az átmeneti ellátások, az ápolást gondozást nyújtó ellátások, a támogató szolgáltatás, a temetési segély, a rehabilitációs intézményi ellátás, a lakóotthoni ellátás és az utcai munka.

Mennyire oldották meg a problémáját a szociális szolgáltatások és támogatások?

Ezzel szemben nem oldotta meg az igénybevevők problémáját az átmeneti segély, a rendelkezésre állási támogatás, a közösségi és szenvedélybeteg ellátás, és a nevelőszülői ellátás.

A fentiek jól mutatják, hogy azok a szolgáltatások és ellátások bírnak problémamegoldó potenciállal, amelyek egy adott élethelyzetre képesek reagálni pl. étkeztetés, ápolási díj, stb., vagy biztonságot nyújtanak, a család és munkahely összeegyeztethetőségét segítik pl. nappali ellátások, jelzőrendszeres szolgáltatás, támogató szolgáltatás, bölcsődei ellátás stb.

A támogatások közül az átmeneti segély problémamegoldásban betöltött szerepét nagyon gyengének ítélték a megkérdezettek. Valószínű, hogy az emberek alig tulajdonítanak jelentőséget azoknak az ellátásoknak, amelyek amellet, hogy diszkrecionálisak, az összeget tekintve sem igazán képesek az adott probléma kezelésére, csak tűzoltásra használhatóak, de az ügyfelek gyakran „járandóságként” használják.

Ugyancsak rossznak értékelték a rendelkezésre állási támogatást. Feltételezhető, hogy az igénybevevők többsége munkát vár, s nem a segélytől várja helyzete megoldását. Ugyanakkor a RÁT összegének kritikája is megjelenhet a megítélésben.

Bizonytalan a rendszeres szociális segély, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, az időskorúak járadéka, a köztemetés megítélése is.

Meglepő, hogy a többség a lakásfenntartási támogatás esetében is nemleges vagy nem tudom választ adott. (Nem oldja meg a problémáját 26,8%-nak, nem tudja 24,1%) Ha a lakásnagyságot és a lakásfenntartási támogatást együttesen vizsgáljuk az alábbi képet kapjuk.

A megkérdezettek (a szociális szolgáltatásokat igénybevevők teljes lekérdezett mintájából) 47,4%-a vette igénybe a lakásfenntartási támogatást. Az igénybevevők 28%-a 40nm alapterület alatti lakásban lakik. 18,2%-uk 41-50nm-es nagyságú

lakásban él, 36,9%-uk a megkérdezetteknek 65-90nm alapterületen lakik, míg 13,3%-uk 91-100nm-en, 2,2%-uk 101-120nm-en, 0,9%-uk 121-150 közötti nm-en, 0,4%-uk pedig 150nm-nél nagyobb alapterületű ingatlanban él.

Így joggal feltételezzük, hogy azok adtak nemleges, vagy bizonytalan válaszokat, akiknél az elismert lakás nagyság meghaladja a tényleges lakásnagyságot, így a támogatás mértéke a fizetendő költségeknél alacsonyabb. A lakásnagyság és a lakásban élők száma is ezt a feltételezést támasztja alá. Ugyanis, a kisebb méretű lakásokban relatíve többen, a nagyobb méretű lakásokban pedig kevesebben élnek.

Összességében a válaszadók a természetbeni juttatásokat és azokat a komplex szolgáltatásokat minősítették pozitívan, amelyek több problémára képesek válaszokat adni. Ahhoz, hogy a szociális ellátások és szolgáltatások rendszerét újra lehessen gondolni, szükséges az ellátásokra és minden szolgáltatásra kiterjedő elégedettség mérés. Addig is úgy tűnik, hogy a rendszeres, kiszámítható támogatásokat érdemes erősíteni, illetve a szolgáltatások komplexitásának erősítésére kellene nagyobb figyelmet és fordítani.

Szolgáltatási hiányok, diszfunkciók, kitörési pontok

Azzal, hogy a kistérségi feladatellátásban a város a szinte valamennyi szolgáltatással jelen van, jelentős terhet vállal. Főleg a helyszínrre vitt szolgáltatások igényelnek jelentős erőforrás többletet (pl. a családsegítő és a gyermekjóléti szolgáltatások). Ugyanakkor vannak olyan szolgáltatások, amelyek diszpécser jelleggel nemcsak jól működtethetők a kistérség területén, de gazdaságosak is. Ilyen pl. a jelzőrendszeres szolgáltatás, a támogató szolgáltatás, és az utcai szociális munka. Ezeknek a szolgáltatásoknak a térségi és mikro-térségi megszervezését célszerű végiggondolni.

Évek óta komoly gondot okoz a határterületi problémák kezelése. A pszichiátriai és a szenvedélybeteg emberek ellátása területén jelentős a hiány, mára már szolgáltatási vákuum keletkezett. (Nincs pszichiátria ambuláns ellátás, az évek során folyamatosan leépült a megyei kórház addiktológiai részlege, csak néhány férőhelyen működik nappali ellátás, átmeneti elhelyezést- Egyházmegyei Karitás- pedig csak a szenvedélybetegeknek tudnak nyújtani. A szenvedélybeteg, és a pszichiátriai beteg emberek közösségi ellátása –valamint a szenvedélybetegek bentlakásos intézményi ellátására is kevés férőhely áll rendelkezésre. Nem véletlen, hogy ezen ellátások vonatkozásában a megkérdezettek alacsony részvételt és elégedettséget jeleztek. A ma ellátórendszere csak a jéghegy csúcsát képes kezelni.

Holott ezeknek a problémának a kezelése nemcsak időszerű, de rendkívül sürgető is. A KSH adataiból ismert, hogy Magyarországon 2009-ben az alkoholbetegek becsült száma 540 ezer fő volt. Figyelemre méltó az is, hogy az újonnan rokkanttá nyilvánítottak több mint ötöde mentális és viselkedészavar (2009-ben 17,5%) vagy az idegrendszer valamilyen betegsége (4,6%) miatt vált teljesen vagy részben keresőképtelenné. A felnőtt lakosság 19,1%-a használt már illegális drogokat, a nyilvántartott, valamilyen szerfogyasztók² száma 2007-ben 13 és félezer volt. Ennél a célcsoportnál is szembesülünk azzal, hogy nincs, vagy csak nagyon korlátozott az adatgyűjtés.

Nincsenek adataink továbbá a halmozottan fogyatékos, vagy baleset miatt súlyos agysérült emberekről, és az őket gondozókról sem.

Sajátos nagyvárosi probléma a hajléktalan emberek nagyobb arányú megjelenése az utcán és köztereken. A deviáns életvitelt folytató, nem egyszer nagyon beteg, ápolatlan emberek látványa sokkolja a közvéleményt, de komoly egészségügyi, közbiztonsági problémát is jelentenek. Bár jelentős erőfeszítések tanúi lehettük az

² <http://www.akademiai.com/content/u684427461266723/> 2008-as ÉVES JELENTÉS az EMCDDA számára készítette: Nemzeti Drog Fókuszpont

évek során, a probléma megoldására az intézményrendszer és a szakmapolitika nem tudott tartós, hatékony válaszokat adni. Mára a hajléktalan embereket ellátó intézmények gyűjtőhelyei a súlyos devianciákkal küzdő embereknek. Egyidejűleg vannak jelen a szolgáltatásokban a szenvedélybeteg, pszichiátriai beteg, a fogyatékos, az idős és a fiatal emberek. Ezeknek az embereknek a „kezelése”, rehabilitációjuk túlnyúlik a jelenlegi ellátórendszeren, a határterületek és a lakosság nagyobb arányú támogatására lenne szükség.

Kapacitásbeli hiányok mutatkoznak továbbá az idős, beteg emberek otthoni gondozásában, ápolásában, valamint a beteg, hajléktalan emberek kórház közeli ellátásában is.

A város lakossága egyre öregszik. A magas életkort megélt idős embereknek nem kis százaléka a kor előrehaladtával az egyik legfélelmetesebb időskori betegséggel a demenciával küzd. Ebben az ideggyógyászati betegségek közé tartozó kórképben - a kutatások szerint - a 65 év feletti lakosságnak még csak 1%-a érintett, de az enyhe értelmi hanyatlás 10-15%-ban már ekkor is előfordulhat.

Ma a demenciában érintett a családok többsége átmeneti, vagy tartós elhelyezési lehetőség hiánya miatt rákényszerül(het) a munkahely feladására.

A probléma kezeléséhez ma még hiányoznak a demencia központok, amelyek a kórkép felismerése után közvetlenül szakszerű gondozást biztosítanak.

Ugyancsak jelentős szolgáltatási hiánnyal szembesültünk a 0-3 éves gyermekek elhelyezését illetően. A férőhely növekedés 2010. első negyedében bár némileg mérsékelte a zsúfoltságot, végleges megoldást nem hozott.

Ha összevetjük férőhelyszámot a bölcsődei ellátást igénybevevők számával, a férőhely növekedése ellenére igaz a tény, hogy a bölcsődék még ma is zsúfoltak, s minden tízedik gyermek juthat bölcsődei ellátáshoz. Leginkább a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek szorulnak ki az ellátásból.

Az ellátások, támogatások, szolgáltatások elemzése kapcsán ismét szembesültünk azzal a problémával, hogy az elemzéshez, a tervezéshez nincsenek adekvát információk, illetve azok csak jelentős munkával gyűjthetők össze.

Ahhoz, hogy a szükségleteket és az igényeket figyelembevevő, a hatékony és gazdaságos szolgáltatásfejlesztés megtörténhessen, olyan adatbázisra lenne szükség, amely folyamatos monitoringot tesz lehetővé, s amely alkalmas arra, hogy a fejlesztések, vagy egy –egy szolgáltatás megszüntetésének hatása is kiszámítható legyen. Továbbá fontos lenne azokról is információkat nyerni, akik kiesnek az ellátórendszerből, vagy akiket az ellátórendszer még megszólítani sem képes.

A szociális térkép adatai és a szolgáltatások elemzése nem tért ki a szociális szállás, mint új szolgáltatásra. Ugyanis ezen a területen a tapasztalatok még nagyon szűk körűek.

A szolgáltatások értékelése során szembesültünk azzal is, hogy azokat nem mindig a tényleges szükséglet vagy igény határozza meg, hanem gyakran a egy- egy ellátáshoz való hozzájutás lehetősége. Ezt a megállapítást erősítik azok az tények, amelyek azt mutatják, hogy mennyire elégedettek az emberek a támogatások hatékonyságával. Azok a támogatások, amelyek problémamegoldó képessége gyenge, - ezek között elsősorban említett átmeneti segély és a RÁT - olyan passzív ellátások, amelyek az amúgy is rossz kondíciókkal rendelkező ügyfelek szegregálódását tovább fokozzák. Ezek helyett az ellátások helyett az aktív eszközök-foglalkoztatás, képzés- irányába kellene az ellátásnak fordulnia. Ebben nagyobb szerepet kellene kapnia a nonprofit szektornak. Fontos lenne megvizsgálni, hogy a lakhatást fenntartó és megtartó támogatások esetében mi az optimális támogatás, hisz ma az látszik, hogy ez a segélyforma is csak részben képes az ügyfél problémáinak megoldására. Azokat a szolgáltatásokat, amelyek komplex válaszokat tudnak és képesek adni az ügyfél szociális ellátási szükségleteire, az elkövetkező években célszerű fejleszteni, tartalmában végiggondolni. (Ezek a nappali ellátások, a családsegítés, házi segítségnyújtás, rehabilitációs foglalkoztatás.)

Felhasznált irodalom, statisztikai források

1. Szociális Statisztikai Évkönyv 2008. 2007., 2006., 2005., 2004., 2003. KSH, Budapest www.teir.vati.hu/szoc_agazat/
2. A Nyugat-Dunántúli Régió Szociális Helyzetelemzése és Stratégiája, 2006.
3. www.ksh.hu – Adatgyűjtések/stadat-táblák
4. Győr-Moson-Sopron, Zala megyék statisztikai évkönyve KSH 2008.
5. Szombathely város antiszegregációs terve (készítette: Savaria Rehab-Team Nonprofit Kft.) <http://www.e-savaria.hu/publikalas2/index.aspx?lap=54&mezo=599&adat=64978&pf=25&lf=54&mf=1037&cmf=1046>
6. Szombathely város szociális térképe 2005. 2007. (készítette: Savaria Rehab-Team Nonprofit Kft.)
7. Szociális ágazati információs rendszer
http://www.google.hu/search?q=szoci%C3%A1lis+%C3%A1gazati+inform%C3%A1ci%C3%B3s+rendszer&rls=com.microsoft.hu:IE-SearchBox&ie=UTF-8&oe=UTF-8&sourceid=ie7&redir_esc=&ei=adSSTevcDMTrsgbB05HQBg
8. Szociális és munkaügyi szolgáltatók, szolgáltatások adatai 2008-2010.
9. Hosszútávú településfejlesztési koncepció I-II.
<http://www.e-savaria.hu/resourcea2/24/P0iS0pIP13XjhbLDUk93Q5uZ4.doc>
10. Közgyűlési és bizottsági anyagok, szociális és gyermekvédelmi, gyermekjóléti Beszámolók 2008-2010
11. Dézsi Betti: Tanulmány az Országos Fogyatékosügyi Portálhoz, 2004 Fogyatékosági statisztikák
http://www.google.hu/search?hl=hu&rls=com.microsoft.hu:IE-SearchBox&&sa=X&ei=QIQMTb_xF9vc4war5qmGAg&ved=0CDYQBSgA&q=fogyat%C3%A9kos+emberek+sz%C3%A1ma+a+Nyugat+dun%C3%A1nt%C3%BAl+r%C3%A9gi%C3%B3ban&spell=1
12. Elekes Zsuzsanna, Nyírády Adrienn: A problémás drogfogyasztás elterjedtségének becslése (Kutatási zárótanulmány)
http://www.google.hu/search?hl=hu&rls=com.microsoft%3Ahu%3AIE-SearchBox&q=drogfogyaszt%C3%A1s+a+nyugat+dun%C3%A1nt%C3%BAl+r%C3%A9gi%C3%B3ban&btnG=Keres%C3%A9s&aq=f&aql=&oq=&gs_rfai
13. Szükségletfelmérés és stratégia (TÁMOP 5.4.4-09/2-A-2009-0012) (Készítette: Regionális Humán Innováció Nonprofit Kft. (Kézirat, 2010.)